VILNIUS. Sekmadienis, 1928 m. gegužes m. 20 d. II metai.

VISU ŠALIU PROLETARAI, VIENYKITES!

Pirmyn!

№ — 10 (17)

Kas vergo retežių nedrįsta numest—
Tas laisvas niekuomet nebus! J. Janonis.

DVISAVAITINIS SOCIALDEMOKRATŲ ORGANAS.

KORESPONDENCIJOS
Adr.: Wilno, Urząd Pocztowy 1.
Skrzynka Nr. 115.
Nr. kaina 20 skl. Užsieniuose dvigubai.

„PIRMYN"
redaguoja
REDAKCINE KOMISIJA

Interesantus redakcija priimineja kasdien, išskiriant šeštadienius, nuo 4—6 v. p.p.
Adr.: Kijowska 2—27.

Draugo Liongino Žvalionio tėvams, sesutėms ir giminėms, dėl jo mirties — reiškiame gilios užuojautos.

LIET. POLIT.-EMIGRANTAI VILNIUJE.

Gegužės Penkioliktoji.

Prieš aštuonius metus, t y., 1920 m. gegužes mėn. 15 d. Kaune susirinko Nepriklausomas Lietuvos steigiamasis Seimas. Ištisa Lietuvos darbo žmonių ir šviesuomenes karta, kruvinuosiuose mušiuose, kovesi su rusų caro valdžia, kad iškovojus savo kraštui nepriklausomybę, kad paemus jo likimą į savo rankas ir buti jame nuo nieko nepriklausomu šeimininku. Kiek aukų, gyvybių, vargo, neišsiamiamos energijos, kiek kraujo pralieta didžiajame kare, kad pagaliaus socialistų iškeltas obalsis— **tautų apsisprendimo obalsis** — taptų rankomis apčiopiamu daiktu, kad pačios pavergtos ir visų niekinamos tautos per rinktus liaudies steigiamus seimus galetų tarti savo žodį ir laisvai kovoti del savo vidujines santvarkos.

Perbekime mintimis visą tai, kas buvo ir dejosi iki musų steigiamojo Seimo ir pagalvoję suprasime, kieno rankomis sutraukyti amžiais nusistovejusio cariško režimo pančiai, kieno krauju apšlakstytas ir Lietuvos laisves kelias.

Minėdami gegužės 15-ją, Lietuvos steigiamojo Seimo susirinkimo dieną—mes turime pabrėžti ir tai, kad Lietuvos darbo žmonių mintys ir siela — **Lietuvos social-demakratija—pirmoji iškelė nepriklausomos Lietuvos obalsį, pirmoji pasake, kad Lietuvos liaudis per savo Steigiamąjį Seimą privalo tarti savo žodį apie gimtojo krašto likimą.**

Buvo tai tamsios ir juodos caro režimo naktys, tačiau musų senoji karta tikejo—beribiai tikejo,—kad kovojančios liaudies mases išbris iš tos tamsos ir atras kelią šviesesnion ateitin. Ne tik tikejo, bet griežtos kovos ir revoliucijos keliu sieke laisves. Nors buvo tuomet tamsios naktys, tačiau kiekvienas žinojo, kad juo tamsiau, tuo ryškiau mirga žvaigždes ir todel kovotojų eilese nebuvo bailių, šiaudadušių ir svyruojančių žmonių. Liaudies masių revoliucinis veiksmas—štai kas leme mirtį tiranams ir kurė naujus laikus, valydamos kelią naujam gyvenimui. Štai kieno deka atgavo savo nepriklausomybę Lietuva.

Ne dabartiniai diktatoriai, pasivadinę save **„tikraisiais tautos sunumis"**, ne kokie nors atskiri „didvyriai" ir ivairaus plauko krikščioniški spekuliantai—kunigai bei jiems panašus—kovojo už Lietuvos laisvę Ne! Visa dabartinių tautiškų spekuliantų gauja buvo anais

kovos laikais caro batlaižiais ir išvien su caro žandarais kovojo prieš paniekinančią Lietuvos darbo liaudies valią ir iniciatyvą. Bet nežiurint tų juodvarnių: Tumų, Jakštų, Olšanskių, Antanavičių ir visos eilės dar esančių gyvų šiandieninių „patriotų" krankimo, kurie viešai per savo organus, kaip „Tevynes Sargas" — protestavo prieš Lietuvos social-demokratijos **iškeltą nepriklausomybes obalsį** — revoliucine liaudies valia padare savo, nušluodama visas jai statomas reakcionierių kliutis. Ji, kartu su revoliucine viso pasaulio liaudimi, įgyvendino tautų apsisprendimo obalsį. Štai kodel mes, social-demokratai, nepratę girtis savo darbais, bet visuomet be poilsio skubedami vis į naujas kovos pozicijas ir tik matydami galutinas kovos pergales — **visiškame darbo žmonių pasiliuosavime iš visokios vergijos**. Šiandien minime šį vieną darbo masių kovų ir pergalės etapą—**tautų iš carų bei satrapų vergijos pasiliuosavimą**. Gi mažutes Lietuvos atžvilgiu, jos Steigiamąjį Seimą, kurį, buvę caro baltaižiai, palaidojo. Bet turint galvoj neišsiamiamą liaudies revoliucinę energiją, mes giliai tikime, kad Lietuvos liaudis, dabartinej savo kovoj su fašistiniais diktatoriais, netolimoj ateity nueis daug toliaus, negu buržuazines konstitucijos.

Dabar meskim trumpą žvilgsnį į tuos aštuonius metus, kuriuos musų kraštui teko pergyventi. Lietuvos nepriklausomybe yra proletarinių revolicijų Rytuose ir Vakaruose išdava, kaip ir visos kitos po karui atsiradusios naujos valstybes. To nedrįsta užginčyti dargi didziausiai musų reakcionieriai. Tik šitoms revoliucijoms siaučiant, galeio ir sugebejo ir Lietuvos liaudis su ginklu rankose imtis kurybinio darbo. Šitame darbe pirmon vieton teko susidurti su išoriniais priešais, kol buvo iškovotos tokios ribos, kokiose šiandien yra Lietuvos valstybe. Nemažiau darbo ir energijos teko padeti liaudžiai, kol ji aplauže ragus ir savo tautiškiems parazitams. Tuo metu, kada visur griuvo sostai, kada šimtai milijonų žmonių revoliucijos bangose bangavo, tautiškieji Lietuvos kukučiai su Smetona ir Voldemaru priešaky rinkosi karalium Urachą; galvojo apie karališkąjį dvarą, vede derybas apie supančiojimą Lietuvos su keizerine Vokietija įvairiomis konvenkcijomis ir kitokiais panašiais „patriotiniais" darbais. Bet užteko dar vienos revoliucines bangos kaip dingo Urachai, nutilo šukavę tautiškieji reakcionierai ir busimieji liaudies budeliai.

Einant kovoms su išoriniais priešais, tautiškieji reakcionieriai ir klerikalai, negaledami ramiu ir atviru budu žudyti liaudies draugų — iš pasalų prie kiekvienos progos puola social-demokratus, kad juos visiškai sunaikinus. Tam pačiam Smetonai viešpataujant siaute po Lietuvą Plechavičiaus bandos žudydamos žmones. Taip žuvo Valiukai, Smolkis ir šimtai sąmoningesnių valstiečių.

Eina rinkimai į Steigiamąjį Seimą. Prieš rinkimus Lietuvos social-demokratijai uždaro burnas. Bet revoliucinis Lietuvos liaudies masių nepasitenkinimas verčia satrapus nusileisti. Ne veltui jie susilauke Panemunes sukilimo, per kurį ne vienas dabarties meto fašistelis drebejo ir noroms nenoroms turejo paleisti ne vienam užnertą ant kaklo kilpą. Rinkimų metu, matydami, kad nenugales didžių liaudies troškimų, lietuviškieji reakcionieriai persirede į ramių avių kailius, paslepe savo plešrius nagus ir Darbo Federacijų, Krikščioniškųjų moterų, ukininkų, dievobaimingų sąrašų vardais **apgavo** dar nesusipratusią liaudį ir tuo budu gavo Steigiamajam Seime daugumą. Šitojo St. Seimo dauguma jau nedrįso perdaug tyčiotis iš žmonių laisves. Kas neatsimena, kaip dantis sukandę klerikalai balsavo už socia-demokratų pasiulytą amnestiją politiniams kaliniams, kaip skubiai svarste žemes reformos klausimą, kaip greit sprende dvarų darbininkų įstatymą, kaip kure komisijas valdžios darbams tirti ir panašiai. Mat, reakcija jaute revoliucinį liaudies kvepavimą ir vilko dantis slepe įvairiuose gražiuose obalsiuose. Vienok, kur tik galedami reakcionieriai iš pasalų puole.

Atsiminkime Raseinių viršininkų nagaikas Koniukų kaimo ukininkams, atsiminkime streikuojančių spaustuvininkų puolimus, didelį norą nužudyti Kuznecovą (vienas Panemunes pasmerktųjų), bet griežtas s.-d. Seimo frakcijos tonas priverte patį Steig. Seimą dekleruoti atskirą įstatymą apie sustabdymą Kuznecovui mirties bausmes. Nepatekę Seiman ne vienas šių dienų diktatorių, kurie buvo susitepę liaudies krauju—jau tuomet jie priešaky su Smetona, Voldemaru, Noreika puole Seimą, rodydami savo diktatoriškai-monarchistinius nagus ir pradejo, kur tik galedami, sukti reakcioneriškas gužtas.

Iš tų pastabų matome, kad reakcija nebuvo pribaigta, kad ji buvo tik veidmainingai nurimusi ir lauke tik progos, kad pakelus dar kartą savo krokodilišką galvą. Be to, matome, kad pati liaudis ilgus metus buvusi po caro jungu ir mulkinama musų kunigelių, buvo nesusipratusi ir menkai organizuota. Tą liaudies nesusipratimą lengvai išnaudojo visokie buržuazijos agentai ir masių religinių jausmų spekuliantai—kaip federantai ir krikdemai, kurie, prisidengę miesčioniškos demokratijos frazemis, silpnino ir demoralizavo liaudį, kartu stiprindami reakciją ir ugdydami įvairius pasturlakus bei veltedžius. Tokiose tai politinese sąlygose kas kart stiprejo buržuazija ir įvairus spekuliantai. Stiprejo todel, kad social-demo-

kratija buvo nusilpninta ir suvaržyta, o religine Lietuvos liaudis buvo spekuliacijos objektu įvairių provokatorių iš dešines rankos. Bet nežiurint tų visų sunkių apystovų, spekuliantams nepavyko visiškai nuslopinti liaudies susipratimą. Jis paskutiniu laiku buvo pradejęs kilti ir masių sąmonejimas sparčiai augo, ką parodo rinkimai į paskutinį Seimą. Jeigu burzuazijai ir klerikalams butų pavykę visai nusilpninti Lietuvos darbininkus ir plačiasias darbo mases — tai šiandien mes butumem liudininkais to, kad Smetona senai butų pasiskelbęs Lietuvos karalium iš Dievo malones. Bet tie ponai junta, kad revoliucinis liaudies upas paskutinių laiku ypač smarkiai kyla, jie junta revoliucinį požemio judejimą ir todel vilkina referendumu, konstitucijos keitimu, nes gerai žino, kad visa tai baigsis blogai, kad liaudis jau veik pasiruošusi į **bi kokias fašistų reformas atsakyti revoliuciniu veiksmu**.

Pergyventas aštuonių metų tarpas, dar kartą sako mums—**kad kova nera ir nebus baigta, kol liaudies priešai laiko pavergę liaudį.** Šiandien Lietuvą laiko užgulusi fašistine ir klerikaline reakcija su visais savo žiaurumais.

Po dešimties musų krašto nepriklausomybes gyvenimo metų ir po aštuonių metų nuo Steigiamojo Seimo rinkimo—juodoji tautiškai-klerikaline reakcija, kuri prieš Nepriklausomybes atgavimą **kartu su caro žandarais smauge Lietuvos liaudį** ir kuri atgavus Nepriklausomybę nebuvo liaudies sunaikinta — sustiprejusi paskutiniais metais vel pakele savo galvą ir, prisidengusi tautine skraiste, paskelbe **atvirą kovą Lietuvos liaudžiai, t y., lietuvių tautos kurybiniam branduoliui**. Pasireiškusi visoj nuogumoj fašistinei-klerikaline reakcija, kuri nustume musų kraštą į žiauriausius carško režimo laikus — pastate **Lietuvos liaudį aiškiau—kaip niekad—į naujos revoliucines kovos pozicijas.** Kaip Lietuvos liaudžiai prieš karą teko kovoti su cariška reakcija del spaudos laisves ir savo krašto nepriklausomybes, taip jai šiandien tenka kovoti prieš fašistinę reakciją **del spaudos laisves, del savo nepriklausomybes, del politinių ir socialinių reformų savo kraštę, o kartu ir del viso krašto nepriklausomybes, kurią fašistine reakcija žudo.** Ton liaudies kovon privalo detis kiekvienas sąmoningas Lietuvos pilietis, kuriam **rupi radikalus žemes reformos pravedimas, spaudos, sąžines, žodžio, asmens laisve — žodžiu, kuriam rupi, kad musų valstybes pamatan butų padeta griežta demokratine santvarka, kurioj butų užtikrintos plačiausios teises darbo žmonių kurybinei iniciatyvai pasireikšti. Nęs be tokios santvarkos visiškai neįmanoma musų krašto pažanga į šviesesnę ir kulturingesnę ateitį.** Kelias įgyvendinti tokiai santvarkai musų krašte— **yra tik revoliucijos kelias.** Todel kova su fašistine Lietuvos reakcija—**privalo eiti disciplinuotai, suglaustomis eilemis ir organizuotai.** Negali buti nusiminimo, ištižimo ir dezirtavimo iš kovos lauko. Kovos budai ir metodai privalo buti apskaityti ir numatyti iki smulkmenų: neprivalo buti **avantiurizmo ir bandymų. Paruoštas mušis turi duoti pergalę.**

Taigi, minint gegužes penkioliktąją, kada prieš aštuonis metus susirinko Lietuvos Seimas, kaipo lietuviu tautos pergales simbolis kovose su carizmu už krašto nepriklausomybę—mums norisi, kad ta diena butų paraginimu kovai prieš fašistinę reakciją, kuri **pamyne po kojomis elementariškiausias liaudies teises.** Tik tuomet, kai bus galutinai sutriuškinta fašistine Smetonos-Voldemaro-Plechavičiaus diktatura — išauš musų kraštui naujas liaudies kurybos tarpas. Todel nebijokim revoliucijos, nes ji, nušlavusi visas drumzles ir piktžoles nuo musų krašto paviršiaus, praskins kelią šviesiai ir kulturingai Lietuvos liaudies ateičiai ir duos galimybes Lietuvai atsistoti į tą pažangos kelią, kuriuo šiandian nesulaikomu žingsniu žengia pirmyn visos kulturingos valstybes ir visa pažangioji žmonija, kurdama naują gyvenimą.

Derybos su Lenkija.

Po Tautų Sąjungos gruodžio sesijos, kurioj buvo „nagrinejama" Lietuvos-Lenkijos byla — pereita prie derybų tarp abiejų minetųjų valstybių. Pradžioje Lenkijos ir Lietuvos užsienių reikalų ministeriai p.p. Augustinas Voldemaras ir Augustas Zaleskis siuntinejo vienas antram įvairiaus turinio notas. Veliau gi, kaip notų siuntinejimas įgriso—nutare susitikti su savo palydovais Karaliaučiuj, kur, nustatę gaires tolimesnei derybų eigai, išsiskirste.

Tomis derybomis ir jų eiga yra itin susidomeję didžiųjų valstybių diplomatai bei politikai, ir šiokiu ar tokiu budu stengiasi pakreipti derybas *jiems pageidaujamon pusen*. Nesenai p. Zaleskis važinejo Romon, jo keliones tikslas daugiau negu aiškus. Musų gi diktatorių Voldemarą — anglų atstovas Kaune—pakviete Londonan, kur jis zada vykti gegužes pabaigoj. Kad tas pakvietimas turi rysio su vykstančiomis tarp Lietuvos ir Lenkijos derybomis — nera jokios abejones. Ką susitikę ponai ministeriai tarp savęs kalba — nežinia. Nes visų tų diplomatiškų kalbų—visuomenei parodoma tik oficiale puse, gi jų faktinoji puse laikoma slaptoje. Iš laikraščių skaitome, kad susitikę vieni su kitais kalba gražias kalbas, kelia rantus, rodo oratoriškus gabumus ir t. t. Toks jau diplomatiškų kalbų bendras požymis, kuris visuomet yra gražiu uždangalu to, kas tikrumoj daroma. O apie tai, kas daroma, mes tik galime daryti tokias ar kitokias išvadas iš veliau isplaukiančių aikšten politinio gyvenimo reiškinių.

Dabartinių derybų su Lenkija daugiau negu kokių nors kitų derybų—mes lig šiol matome beveik vien tik oficiališkąją pusę. Gi faktinoji jų puse yra sunarpliota į tokias pasaulines diplomatijos machinacijas, kuriose paprastam piliečiui kol kas labai sunku orientuotis. Bet šį kartą paliksime tas diplomatijos machinacijas nuošaly ir pereisim prie pačių derybų iš esmes.

Derybos su Lenkija yra itin opus dalykas visai Lietuvai. Tokioj padety, kokioj randasi šiandien tos abi valstybes—amžinai negales pasilikti. Anksčiau ar veltau nenormali padetis tarp Lietuvos ir Lenkijos tures rasti išeitį iš dabartinio užburto rato, tures buti išrišti ginčijamieji klausimai. Ir todel principe, mes, social-demokratai, nereiškiame jokios priešginybes derybomssu Lenkija. Bet šiandien dalykas ne tame. Šiandien mus domina visai kitas klausimas. Jeigu derybos su Lenkija yra itin opiu dalyku visai Lietuvai, t.y., visai Lietuvos liaudžiai—savaime kyla klausimas, ar Lietuvos liaudis gali prie šiandien esamos musų krašte vidaus padeties *pareikšti tose derybose savo nuomonę?* Ar Lietuvos liaudis įgaliavo p. Voldemarą vesti derybas su Lenkija? Ar vedamos p. Voldemaro derybos su Lenkija išeis Lietuvos naudai? Šitie klausimai yra pagrindiniai klausimai ir į juos kiekvienas sąmoningas pilietis turi duoti atsakymą.

Atsakymas tegali buti vienas: *Voldemaro vyriausybe visos Lietuvos liaudies yra laikoma neteiseta vyriausybe, kaipo pamynusi po kojomis visus veikusius iki 1926 m. gruodžio 17 d Lietuvoj įstatymus ir smurto keliu pagrobusi valdžią į savo rankas.* Be to, p. Voldemaro vyriausybe įvede visoj Lietuvoj žiauriausį karo stovį. *Reiškia —ji yra karo padety su Lietuvos krašto gyventojais.* Išeinant iš šių dalykų yra aišku, kad Voldemaro vyriausybe, kaipo neteiseta vyriausybe ir neturinti krašto įgaliojimų jį tvarkyti,—neturi jokios teises vesti tas ar kitas derybas su svetimomis valstybemis ir daryti su jomis sutartis. Nes vis vien Lietuvos gyventojai, kurie veda atkaklią kovą su Voldemaro diktatura, už tas sutartis jokiu budu neprisiims ant savęs atsakomybes, ir nuvertus fašistinę diktaturą, visas tas sutartis panaikins. Tą tegul žinai Tautų Sąjunga, tą tegul zinai ir *visos tos valstybes, kurios daro su Voldemaro* vyriausybe tokias ar kitokias sutartis. Nes prie dabartines Lietuvos vidaus padeties, tos valstybes, kurios daro su Lietuvos vyriausybe sutartis ir žino p. Voldemaro silpnumą, o kartu ir norą žut but išsilaikyti valdžioj — stengiasi visą užsienių politiką išnaudoti savo tikslams. Kad taip, o ne kitaip yra—tai mes mateme iš sutarčių, sudarytų su Italija, iš padaryto konkordato su popiežium, kurie Lietuvai apart žalos nieko nedave. Dabar mes galime buti liudininkais tokių pat liudnų pasisekimų, kurių galima laukti iš derybų su Vokietija ir ypač iš derybų su Lenkija.

Derybos su Lenkija nuo pat Tautų Sąjungos gruodžio sesijos eina nepageidaujama linkme Lietuvai. Visi gerai atsimename, kad Tautų Sąjungai tuomet buvo įteiktas tik skundas del lietuviškų mokyklų uždarymo Vilniaus krašte. Reiškia, tas skundas turejo buti nagrinejamas ir prieitos tokios ar kitokios išvados. O tikrumoj pasirode visai kas kitas. Vilniaus krašto lietuviškų mokyklų byla buvo nustumta užpakalin ir jos vieton iškelta byla tarp Lietuvos ir Lenkijos. Vadinas, Lietuvos diplomatijos buvo nutolta nuo užsibrežto dalyko. O apie mokyklas ir po šiai dienai nieko nesigirdi.

Toliau, Voldemaras grįžęs Lietuvon gyresi, atgaivinęs Vilniaus klausimą. Gi šiandien mes matome, kad vedant derybas Vilniaus klausimas visiškai nefiguruoja. Jo vieton p. Voldemaras iškele nuostolių atlyginimą už įženginimą Vilniaus kraštan Želigovskio kariuomenes sumoje 10.000.000 dolerių. Arba kitais žodžiais tarlant, p. Voldemaras reikalauja iš Lenkų vyriausybes už Vilniaus kraštą šimto milijonų litų. Taip o ne kitaip tą klausimą supranta ir užsienių spauda. Vadinas, p. Voldemaras, kuris per savo agentus apšauke emigrantus—tik apsigyvenusius Vilniaus krašte—„tevynes išdavikais" ir Vilniaus pardavikais, šiandien pats ištiesų pasirodo Vilniaus krašto pardavikas ir derisi su Lenkų vyriausybe del Vilniaus kainos. Nes ištiesų, kaip gi kitaip suprasti to klausimo pastatymą? Istorija žino daug valstybių, vedusias tarp savęs karus ir paskui dariusios taikas. Bet istorija, regis nežino, ne vieno atsitikimo, kad valstybe, kuri skaito savo teritorijos dalį priešo rankose, darydama su ja sutartį, reikalautų nuostolių už priešo kariuomenes įžengimą į tą teritoriją. Visai kitaip dalykas atrodytų, jeigu Vilniaus kraštas šiandien butų patekęs Lietuvos vyriausybes valdžion po to, kaip jį ilgą laiką valde lenkai. Tuomet Lietuvos vyriausybe privaletų reikalauti nuostolių padengimo ir tas jos reikalavimas turetų pagrindo. Bet šiandien, kuomet Vilniaus byla derybų eigoj nustumta užpakalin ir kuomet kalbama tik apie santykių normavimą—toks Lietuvos vyriausybes reikalavimas tegalima suprasti kaipo Vilniaus krašto perdavimas už 10.000.000 dolerių. O kartu tai yra begediškas fašistų vyriausybes spiovimas Lietuvos liaudžiai į veidą.

Žinoma, tautininkai to neprisipažįsta. Jie šiandien smurto pagalba užgniaužę veik visiems gyventojų sluoksniams burnas — neleidčia spaudoj kritiškai išsitarti del vykstančių derybų su Lenkija. Jie visaip laviruoja ir mulkina liaudžiai akis. Aišku, kad esant tokiems vidujiniams įtemptiems santykiams tarp vyriausybes ir krašto gyventojų, tie, kurie derasi šiandien su Voldemaru, stengiasi juo daugiau pelnyti. Ir pelno. Tokiose sąlygose vykstančios taip svarbios derybos — Lietuvai nieko gero negali lemti. Jos gali užtraukti tik naujas pinkles ant Lietuvos liaudies pecių, o kartu ir duoti labai kenksmingus rezultatus Lietuvos ateičiai. Todel, išeinant iš tų labai opių aplinkybių, mes turime atsistoti visai prieš dabartines derybas su Lenkija. Fašistiniai diktatoriai, kol jie yra karo padety su Lietuvos gyventojais, neturi jokios teises vesti derybų su Lenkija. Tai yra dar vienas akstinas, kuris verčia juo greičiau šluoti fašistinę diktaturą, nes diktatorių avantiuristine politika lemia pražutį Lietuvos valstybes nepriklausomybei.

Kaip derybos su Lenkija, taip derybas ir su kitomis valstybemis teturi teisę vesti viso krašto rinktoji vyriausybe, kurią pastatytys liaudis, nuvertus fašistinę diktaturą. Kokia ta vyriausybe bus ir koks bus liaudies rinktas Seimas—mes nežinom. Bet žinom tiek, kad tai bus teiseti krašto šeimininkai, kuriais pastikes Lietuvos gyventojai. O kol nera teisetumo musų kraste, tol negali buti ir kalbos apie kokias derybas su užsienio valstybemis, už kurias Lietuvos gyventojai imtų atsakomybę ant savęs.

Todel protestuodami prieš šias smurtininkų—fašistų pragaištingas derybas su Lenkija, kviečiame prieš jas protestuoti visam musų kraštui. Prieš jas privalo protestuoti visi, kam brangus Lietuvos valstybes savistovumas ir teisetumas musų krašte... Ir, žinoma, protestuoti ne žodžiais, *bet revoliuciniu veiksmu,* kuris bus vieninteliu *teisingu protestų prieš visus pragaistingus musų kraštui* fašistinių diktatorių šaikos darbus.

P—as.

Kaunas, 3. V.

Perskaitęs „PIRMYN"—duok kitam!

Žadamoji fašistu amnestija politiniams kaliniams ir emigrantams.

Kaune paskutiniu laiku labai daug kalbama apie fašistų valdžios žadamąją amnestiją politiniams kaliniams ir emigrantams. Tą amnestiją zada paskelbta gegužes men. 15 dieną. Kuo fašistai nori atsiekti amnestija ir ar ji bus nuoširdi? Apie fašistų nuoširdumą, žinoma, ir kalbos negali buti. Nes pirmon eilen yra didžiausių sukcių ir spekuliantų grupe, kuri tik smurtu ir apgavimu laikosi valdžioj Bet jie jausdami, kad tokiomis priemonemis ilgai neišsilaikys valdžioj ir kad krašte, kas kart smarkiau auga revoliucinis liaudies upas, kuriuo jie jau net snipų ir karo stovių pagalba nepajegia nuslopinti—sumane amnestijos pagalba nukreipti liaudies nuotaiką kiton pusen ir įgyti krašte šiokių tokių simpatijų.

Štai ko fašistai nori pasiekti žadamaja amnestija. Jie ir su amnestija nori apgauti žmones. Apgauti todel, nes matome, kad jų darbai ir siekimai eina visai kita linkme.

Fašistai viena ranka raso amnestiją, o kita ranka skiria milžiniškas sumas iš biudžeto naujiems kalėjimams statyti. Utenos kalejimui pastatyti paskirta, kaip valdžios laikraščiai praneša, 320.000 litų. Ir kaip tą viską suprasti? Jeigu jau kaliniai amnestuojami, tai kuriems galams statomi nauji kalejimai? Kuriems galams didinami žvalgybos ir policijos kadrai? Aišku, kad paleidus pradžioje kelius šimtus kalinių ir tuomi nuslopinti liaudies kovos upą, o veliau apstatyti žvalgyba išleistus kalinius ir žiureti, su kuo jie sueis, su kuo jie draugaus ir kalbesis, kad paskui vel visus sukišus į kalejimus. O kas liečia žadamąja amnestija politinius emigrantius — tai savaime aišku, kad fašistai nori juos parvilioti Lietuvon, veliau sudaryti bylas už „prieš valstybinį" veikimą ir sukišti kalejiman. Tai du aiškiausiai fašistų tikslai, kurių jie nori atsiekti žadamąja amnestija per Gegužes 15 d. Be to, Kaune labai plačiai kalbama, kad nera vietos kalejimuose naujiems kaliniams. Todel vienus žadama paleisti, kad paliuosavus vietos naujiems. Taigi sulaukus draugams sedintiems kalejimuose amnestijas, butinai reikalinga įsidėmeti tuos fašistų planus. Išejusiems draugams is kalejimų, reikalinga buti labai atsargiais ir su savo pažįstamais palaikant santykius. Nes fašistai tai seks ir žiures.

Be to, neužmirskime, kad jie kartu su tikrais liaudies kovotojais išleis ir visokių provokatorių, kurie tyčia girsis savo pažangumu, priesfašistine kova ir stengsis įsisprausti į įvairias slaptas organizacijas, kad jas išprovokavus.

Gi kas liečia emigrantus—tai jie privalo buti itin atsargus. Tie, kurie gaus amnestiją, privalo pagalvoti, ar jie išvengs fašistinių kalejimų grįžę į Lietuvą? Ar fašistai nesukiš juos į kalejimus? Nes juk bendrai, pažvelgus ir įsigilinus į šiandieninę Lietuvos vidaus padėtį — visi matome ir jaučiame, kad Lietuva paversta į didžiulį kalejimą, kuris apstatytas iš visų pusių šnipais, žvalgybininkais, provokatoriais. Todel musų visų pareiga išliuosuoti visą Lietuvą iš kalejimo ir duoti amnestiją visiems Lietuvos gyventojams, paliuosuojant juos nuo fašistinio jungo. O tokią amnestiją Lietuvai tegales duoti tik pati kovojanti liaudis, kuri revoliuciniu keliu nušluos fašistinę diktaturą ir jos ramsčius. Kol tas nebus padaryta — tol visi fašistų pažadai yra tik apgaule daroma tikslu, kad juo ilgiau išsilaikyti valdžioj ir sustiprinti savo pozicijos.

Taigi, draugai, musų visų pareiga iškovoti amnestiją visai Lietuvai, visam pavergtam fašistiniu jungu musų kraštui. Tam tikslui atsiekti, suolidariai suburkime visi jegas ir juo greičiau sluokime fašistinę diktaturą.

Kad to atsiekus, visi privalome prisideti prie revoliucinio kovos darbo, pasiruošdami tinkamai besiartinančiai kovos valandai. Tie, kurie išeisite iš fašistinių kalejimų, iš Varnių, — visi pasistenkte aprašyti, kaip fašistai elgesi su politiniais kaliniais. Iškelkite aikšten visus tuos fašistų žiaurumus, kurie bus paraginimu kovai prieš visą fašistines tvarkos sistemą ir tarnaus masių upo revoliucionizavimui. Todel visi į darbą! Visi į kovą už Lietuvos liaudies laisvę, o kartų ir už Lietuvos laisvę!

Z. Z.

Kaunas, 7. V.

Galingas Alachas.

Nepersenai, taip vadinamoj, lašinių skutimo byloj, sueme krikdemų šulus: Dr. Draugelį, ukininkų sąjungos lyderius p. p. Mikšį, Sakalauską ir Jasiuką. Dabar jau tuos visus ponus po užstatu iki teismui paleido. Charakteringa ir tai, kad, kuomet tie ponai sedejo kalejime, Draugeliui ir Mikšiui kunigai buvo pradeję reikšti užuojautos. Gi Sakalauskui su Jasiuku—nieko. Vadinas, ir patys kunigai ne vienaip reiškia katalikiškus jausmus ir artymo meilę. Tiems, kurie buvo lyderiais lašinių skutimo byloj, reiške užuojautas, gi tiems, kurie tik skuto antspaudas (Jasiukui ir Sakalauskui)—nieko. Tokia jau „krikščioniška" meile. Be to, dar vienas charakteringas faktas. Yra rimtų žinių, kad į lašinių bylą yra įmaišytas ir pulkininkas Daukantas, su kurio žinia visas tas mesiškas apeigas ir ceremonijas musų katalikai dare. Bet Daukantas prie tautininkų tapo dideliu žmogum ir pasieke net ministerio laipsnio. Sodinti jį kartu su Draugeliais ir Mikšiais į kalejimą—nepatogu. Fašistai surado kitą išeitį jo „nekaltybei" apsaugoti: ėmė ir išsiunte atostogu į Afriką, kol pareis lašinių spirginimo įkarštis. Kaune kalbama, kad grižęs Daukantas iš atostogų jau nebeisiąs ministerio pareigų. Ant kiek tos kalbos teisingos, parodys netolima ateitis. Bet viena kas aišku—tai, kad kuomet vienas iš Kauno laikraščių norejo iškelti aikšten, kad ir pono Daukanto ordenai ir kryžiai atsiduoda amerikonišku lašinių kvapu — cenzura tą žinią išbrauke ir pagrąse, kad ateity panasių dalykų nepasikartotų.

Nesigilindami šį kartą į lašinių bylos užkulisį ir į ponų „patriotų" ordenus, pakvipusių amerikoniškais lašiniais, mes norime pasidalyti su skaitytojai mintimis apie kitą tos patriotiškai-krikščioniškos lašinių bylos pusę. Butent, ko tautininkai, kurių rankose šiandien galia, o kartu ir tiesa, norejo ta lašinių byla atsiekti? Pirmon eilen tautininkai norejo sukompramituoti kademiškosios ukininkų sąjungos žmones bei vadus, nusipenejusius amerikoniškais lašiniais, kad tuo budu patiems tautininkams atsisesti ju vietoj ir paimti ukininkų sąjungos vadovybę į savo rankas. Antra, musų kruvinieji fašistai kuo nors nori prisigerinti liaudžiai, kuri paskutiniu laiku yra itin prieš juos nusistačiusi, ir už tai taip smarkauja ir rodo, kokie jie n va gryni ir švarus, kad sodina Draugelius ir Mikšius kalejiman. Labai klystų tie, kurie manytų, kad tautininkai vadovaudamesi teisetumu paskelbe kyšyninkams ir iždo vagims karą. Nieko panašaus! Dabartiniai tautiškieji iždo vagys nori įrodyti musų žmonems, kad jie ne vagys. Žodžiu, esamieji iždo vagys pešasi su buvusiais iždo vagimis

ir valstybinio pyrago megejais: *štai kame sitų sensancingų areštų esme ir prasme.*

Mes visai nenorime ginti Mikšių ir kitos lašiniotos kompanijos. Juk ne išpabažnumo ir dideles Dievo meiles pas Draugelį randasi daugiau 100.000 litų vertes gražus namiukas Kaune. Iš pupu nevaromas sausaprotis ir nekartą viešai šunis lodinęs ant socialdemokratų Jasiukas ne iš daugaus pasieme dvaro centrą. Šitie ponai, pradedant Mikšiu, baigiant Draugeliu smarkiai pelnesi visose vietose ir visai neseke Kristaus įsakymo — netaupyti turtų, nes tai bus apsunkinimu į dangaus karalystę įžengti Jie visur pelnesi. O pamatę, kad amerikoniški lasiniai, juos šiek tiek praskutus, *geriau tiks tautiškos kariuomenes maistui ir daugiau duos jiems pelno už patriotiškus lietuviškų kiaulių lašinius* — tuoj emesi darbo „tautos labui", o kartu ir savo kišeniui.

Iš šito pavyzdžio skaitytojas gali spręsti, kas yra buržuazijos patriotizmas ir ko verta jos didele tevynes, bažnyčios ir Dievo meile. Pridengdama savo gobšumą, buržuazija visuomet dangstesi ir dangstosi po šiai dienai Tevynes, bažnyčios, Dievo ir artymo meile. Kad tie gražus obalsiai yra visuomet spekuliacija visokio plauko buržuazijos naudai — senai gyvenimo įrodyta taisykle. Visai ne tautininkų-fašistų nuopelnas šitos bylos iškelime Ta byla senai buvo iškelime. Tą bylą senai buvo iškelusi pažangioji Lietuvos spauda ir, žinoma, butų senai pažangioji visuomene patupdžiusi juos į kalejimą, jeigu negruodžio perversmas. Bet kai ejo gruodžio perversmas, ir kuomet tautininkai grobe valdžią į savo rankas ir stengesi sustiprinti savo pozicijas — tuomet jie nesigedino kartu sedeti ir su lašinių vagimis. Tuomet viskas ejo vardan „tevynes meiles", vardan „tautiškumo" ir t. t. Tuomet ir krikščionys — perejęs dabar į „opoziciją" — plojo tautiškas ratutes ir šoko suktinį, vardan „tevynes meiles". Ir prisiminus tas musų buržuazijos džiaugsmo dienas, norisi iškelti aikšten dar keleta ryškių bruožų, visoj nuogumoj rodančių jos veidmainingumą.

Savo laiku kademai, pav., tie patys Draugeliai, Mikšiai, Krupavičiai, Ambrožaičiai viešai tyčiojos iš s.-d., kuomet pastarieji kovojo su karo teismais ir karo stoviu. Dabar karo stoviui esant, lašinių byla eina kariuomenes teisman. Žinoma, „Rytas" šaukia ir klykia, kad tai neteisybe. Bet katalikai užmiršta, kad jų pačių ginama lazda—dabar pradeda ir jiems pliekti sonus. Be to, kademai drauge su Tautininkais dare viską, kad nuvertus demokratinę Lietuvos vyriausybę, nuvertus neteisetu, kriminalistinio perversmo keliu. Tam tikslui visos aktingosios kademų jegos buvo blokštos į bendrą su tautininkais frontą prieš esamąją vyriausybę. Atsiminkime fašistinę studentų manifestaciją, kuriai vadovavo Endziulaičiai, Jočiai ir kiti aktingieji, Dievo mylistos pilni kademai. Tie ponai gatvese kurste studentiją prieš policiją; Seime keldavo obstrukcijas ir kai kurie jų, kaip tai: Endziulaitis, Ambrozaitis, Jačys Ladygiene kartu su fašistais ruošesi prie perversmo. Įvyko perversmas. Kiek džiaugsmo kademų abaze. Ateitininkai aktingai su ginklu rankose padejo užimti ir laike savo rankose Kauno paštą, ateitininkes begiojo po Kauną ir vaišino patruliuojančius apgautus kareivius buterbrodais. Gruodžio men. 19 d. 1926 m., kuomet leitinantai suvare krikdemus į Seimą rinkti Smetonos prezidentu, kiekvienas atsimena, kaip džiugavo „Rytas", tituluodamas Smetoną „Tautos vadu", kaip džiaugesi, kada Seime, pasak Ryto, „du vadu — Krupavičius ir Valdemaras simbolingai sukryžiavo savo rankas". Argi užmiršta, kaip pirmomis po perversmo dienomis kademai puole socialdemokratus, kaip krikščionys neteisetai patys save išsirinko į Seimo prezidiumą ir tenai tupejo, kol buvo už ausų išmesti. Kaip viskas buvo gerai, gražu, „tautiška", kuomet Krupavičius pareiske Voldemarui, kad jis be sąlygų duoda tautininkų valdžiai paremti visus savo žmones. Kuomet Merkiai šimtus ir tukstančius grudo kalejiman, treme į Varnius, šaude — kademai tylejo sededami valdžioj ir iš džiaugsmo tryne rankas, kad „bedieviai", „cicilikai" naikinami. O dabar, kaip fašistai vieną kitą ateitininką pasodino į kalejimą, kaip fašistų smurtas tiems patiems smurtininkams pamažu pradejo glostyti šonus ir talkininkai atsimoketi talkininkams — tai jau klerikalai kelia „škandalus". Ir iš tiesų Alachas galingas: jis pradejo bausti tuos, kurie jo vardu dangstesi, melavo ir veidmainiavo. Bet Lietuvos liaudis pasirodys galingesne už viską: ji nubaus visus tuos, kurie šiokiu ar tokiu budu uždejo jai jungą ant pečių.

Varpelis.

Kaunas, 29. IV.

1. Priešfašistinės kovos fronte.

Dar neišteisino.

Balandžio men. 15 d. Mariampolej ejo garsioji Račio, Vežio ir kitų žvalgybininkų, kankinusių politinius kalinius, byla. Krikščoinių viešpatavimo laikais Račys, Vežys ir jiems panasi kompanija Mariampolej, Vilkaviškų kank no, muše ir elektrizavo politinius suimtuosius. Kankinimas daeidavo net iki to, kad kai kurie kaliniai neišlaikydavo ir išeidavo iš proto. Tuos žveriškus žvalgybininkų darbus pridenge tuometiniai krikdemų ministeriai: kaip Starkus ir Endziulaitis. Bet *kankinimai buvo ir pasilieka faktu ir tikrenybe,* kurių jokiomis gudrybemis nepridengsi ir neužginčysi. Šių metų vokiečių anarchistų laikrašty „Die schwarze Fakne" (juodoji veliava)—pačios Šmaigauskaites yra aprašyta, kaip žveriškai ją kankino mineti žvalgybininkai. Bet tuomet nei policija, nei teismo organai „negalejo" surasti Šmaigauskaites, kurią jau veik pamišusią ir sergančią žvalgybos agentai važiuojo iš kalejimo kalejiman, iš Vilkaviskio į Šiaulius, Kauną ir atgal, kad nutęsus laiką, apgydžius žaizdas ir išdildžius kankinimo demes. Žvalgybininkai: Vežys, Normantas, Račys ir kiti, žinant Ministeriams, teismo prokurorams, gydytojams, kankino ne tik Šmaigauskaitę, bet per jų budeliškas rankas perejo visa eile žmonių, nuo nepilnamečių gimnazistų iki palinkusių senių. Tų žvalgybininkų kankinimo sistema buvo varoma planingai ir apgalvotai. Jie paruošė iš anksto visas kankinimo priemones: elektros mašineles, šlapius maišus, gumines lazdas ir kaip tikri inkvizitoriai gnaibe ir replemis spaude skaudžiausias žmogaus kuno vietas — lyties organus ir t. t. Tai faktai, kurių niekur niekas negali užginčyti.

Kada 1925 m. kankinimai tapo žinomi s.-d. Seimo frakcijai—ji vienintelė tuomet pakele triukšmą Seime. Tuomet s.-d. interpeliacijos budavo atmetamos, o aukštai kvalifikuoti ponai prokurorai, teisejai ir visi tie, nuo kurių priklause kankinimų sustabdymas — visi be isimties tylejo ir nerado reikalo prisideti prie s.-d. frakcijos šauksmo ir pasmerkti tuos budelius. Mat, bijojo krikdemų.

Minetoji žvalgybininkų kompanija matydama, kad

valdžia jų ir nemano bausti, kad visuomene tyli—tęse savo žiaurius darbus toliau

Po trečiojo Seimo rinkimų, susidarius demokratinei vyriausybei — visi mineti žvalgybininkai patenka į tardytojų rankas. Iškeliama jiems byla. Visa eile liudininkų rodo, kad tokie kankinimai istiesų buvo. Račys išsigandęs teismo — pabego į užsienį.

Štai dabar, po 1½ metų ta byla atsiduria Mariampoles teisman. Ir vel visa eile liudininkų įrodo, kaip juos kankino, kaip ciniskai tyčiojosi. Net žiauriausios fašistines reakcijos metu dalis liudininkų nesibijo sakyti teisybes, reiškia baisenybes viešai. *Bet teismas tuos inkvizitorius išteisina*. Teismas padenge melu budelių Vežių, Račių ir jų kompanijos darbus. Ko vertas yra šiandien visuomenes akyse toks teismas, kuris nukrypsta nuo tiesioginio savo uždavinio—*teisetumo ir pridengia tuos, kurie turetų buti griežčiausiai pasmerkti!?* Nejaugi teismas nemato, kad jis tokiu savo pasielgimu atsidure taip pat kaltininkų eilese. Ir, žinoma, ateis laikas, kuomet ta byla bus iškelta visoj plotmej dar kartą, ir tuomet liaudis spiaus į visus Mariampoles teisejų kodeksus ir kartu juos su Račiais ir Vežiais pasodins į kaltinamųjų suolus.

Teismo metu: Vežys, Račys ir visa kompanija bedą mete ant Plečkaičio, kad, girdi, jis keršydamas iškele šitą bylą kartu su komunistais ir t. t., o jie esą nekalti avineliai... Kai kurie gi įbauginti žvalgybos liudininkai užsigyne pirmykščių parodymų.

Viskas tvarkoj. Dabar madoj primesti visas kaltes emigrantams, Plečkaičiui, madoj platinti slykščiausius gandus, kad Vežiai, Račiai nekalti avineliai ir t. t.

Kruvinojo Smetonos laikais, kuomet Lietuvos liaudis eina žiauriu Golgotos keliu, kuomet Vežiai puošiami Gedimino ordenais, kuomet Lietuvoj viešpatauja slykščiausias politinis banditizmas,—kitokio sprendimo ir nebuvo galima laukti. Bet atminkite, ponai, kad jus dar neišteisinti, kad liaudis spiaus į tuos visus sprendimus ir pasodins jumis dar kartą — ir tai paskutinį kartą—į kaltinamųjų suolus kartu su tais, kurie dabar jumis išteisino.

Putpele.

Mariampole, 20. IV.

O vis tik Gegužes Pirmąją šventem ir mes.

Zizonis, Vabalninkų valsč. Biržų apskr. Užsedo liaudžiai ant sprando Smetona su ponu Voldemaru, užčiaupe visiems burnas ir nori užrišti akis, kad nematytumem juodų fašistukų darbų. Šimtus jaunuolių kankina Varniuose, pudo sunkiųjų darbų kalejimuose. Bet tai juk neamžinai. Jau baigęs naktis, neužilg ir sauletas rytas prašvis. Nors darbo masių kovotojų eiles fašistai retina, bet prieš fašistinis frontas smarkiai stipreja. Prieš kiekvieną duodama fašistų smugi, liaudies atspara dideja, lig šiol pasyvių kaimiečių upas revoliucionizuojasi, kyla. Kiekvienas pilietis, kovojantis prieš priespaudą ir engejus, nesnaudžia, bet dirba su pasiryžimu: kelia veliavas, platina slaptą spaudą ir t. t.

Štai Gegužes Pirmosios ryta pamate ir musų sodžiaus piliečiai plevesuojant ant kryžiaus raudoną veliavą. Ant veliavos didelemis raidemis parašyta: **Salin fasizmas! tegyvuoja Socializmas!** Kovojanti liaudis pagerbe nors ir šitokiu budu savo šventę ir išreiške protestą prieš fašizmą. Po Gegužes Pirmosios žvalgybininkas Vaišnora su savo agentais stropiai uosto ieškodamas kaltininkų. Bet veltui. Liaudis tokius ponus Vaišnoras pasiryžusi savo rankomis nusmaugti.

Laisves paukštis.

3. V. 28 m.

Biržuose. Gegužes pirmąją suareštavo darbininką Bukelį, klijuojant social-demokratų atsišaukimus, bet paskui paleido. Mat, leista cenzuros.

Ubiškių kaime buvo iškabinta raudona veliava.

Draugai **Papiliečiai** ir nesnaude, nors prieš Gegužes Pirmąją šnipų buvo pilnas miestelis ir ką tik naktį sutiko, tą areštavo. Bet nežiurint to, buvo iškabintos trys raudonos veliavos, kurios galingai plevesnodamos sauke švęsti Gegužes pirmąją ir reiške protestą prieš fašistinę diktaturą. Veliavas žvalgyba nueme tik 1 valanda po pietu.

Laisves paukštis.

„Lietuvos Žinios" ir knygnešiai.

(*Medžiaga naujos kartos knygnešių istorijai*).

Kai fašistine policija Ulčiškių kaime nužude gabentojus „Pirmyn" draugus—Nadzeiką ir Miškinį, tai Lietuvos laikraščiuse iš vasario men. 25 d., pranešime apie tą nužudymą, be kita ko, mes radome:

fašistiniame „Lietuvos Aide"	demokratinese „Lietuvos Žiniose"
„Pas nukautuosius rasti revolveriai, šovinių, po keliolika dolerių ir tam tikras skaičius Plečkaičio organo „Pirmyn".	„Visi jie turejo mauzerius ir po kelias dešimt šovinių. Be to, pas juos krim. policija radusi laikraščio „Pirmyn" po kelis ekzempliorius ir nemažą sumą dolerių".

Fašistinis „Aidas" praneša, kad rasta po keliolika dolerių, o liaudininkiškos „Žinios"—nemažą sumą dolerių; fašistinis „Aidas"—rasta tam tikras skaičius „Pirmyn", o „Žinios" — po kelis ekzempliorius. Vienu žodžiu, „Žinios" pabrežia, kad buta *dauk* dolerių ir *maža* „Pirmyn".

Turint omeny, kad fašistai visą priešfašistinį judejimą Lietuvoje nori nupiesti kaipo Lenkijos papirktų agentų darbą, mes visai nesistebetumem, jeigu fašistinis „Aidas" musų knygnesių kišenese rastų ne „Pirmyn", bet dolerius. Deja, šį kartą knygnešiu niekinimo darbe „Lietuvos Žinios" toli aplenke fašistus.

Ir išviso, skaitant valstiečių liaudininkų spaudą, mums dažnai tenka isitikinti, kad teisetumas, demokratybe, tiesa ir kiti gražus dalykai, tai tik žodžiai, kuriais, kai kurie liaudininkų vadai, dangsto savo reakcingus palinkimus. Jiems būtų senai vieta fašistiniame abaze.

Knygnešys.

Dar apie „Lietuvos Žinių" uždarymą.

Kuomet musų krašte siaučia žiauriausia karo cenzura, tai „Letuvos Žinių" uždarymas, kaipo faktas, nera stebetinas daiktas. Bet pati uždarymo priežastis yra itin įsidemetinas dalykas. Nes tas reiskinys turi platesnį visuomeninį pobudį.

Visiems žinoma, kad „Liet. Žin." visam mėnesiui sustabdytos *už Italijos fašistų neva „įžeidimą"*. Lietuvos valdžia pradžioj neleido vietoj „L. Ž." leisti kitu vardu laikraščio. Kur tenka girdeti ir matyti tokius dalykus pasauly? Jei bent Abisinijoj butų įmanomas toks elgiasys. Bet musų krašto satrapai prašoka viską — tai vienas dalykas. Antras gi—tai jau niekur negirdetas škandalas ir geda visai Lietuvai. Butent: Italijos atstovas pareikalavo uždaryti laikraštį, ir Lietuvos fašistai pildo sve-

timos valstybes reikalavimus, t.y., uždaro laikraštį. Maža to. Kuomet „Liet. Žin." administracija praso aukstų valdininkų—bene tik paties Voldemaro—leisti atnaujinti laikraštį, tai gauna toki atsakymą:

— *Jei p Amadari (*Italijos atstovas R.*) sutiks, tuomet ir mes leisim laikraštį ir neprieštarausime".* Kulturingoj valstybej už panašų atsakymą kiekvienas ministeris išeitų iš valdžios ir butų patrauktas teisman, kaipo svetimos valstybes agentas. Ir tikrai, save gerbiančioj valstybej p. Amadori nedrįstų tokių niekšiškų reikalavimų statyti. Bet Lietuvoj po fašištų globa šiandien viskas galima.

Pažvelgus giliau į „Lietuvos Žinių" bylą — ji yra musų krašto garbes reikalas. Noroms nenoroms galvon skverbiasi mintis, ar mes esame nepriklausoma valstybe, ar kokių nors svetimų šarlatanų vasališka provincija. Nes juk tautininkų režimas privede prie to, kad kiekvienas makaronininkas gali įžeisti musų kraštą. O didesnio įžeidimo, kaip spaudos kontrole per p. Amadorį, niekas Lietuvai lig siol negalejo padaryti. Prieš šitokius reiškinius turi buti griežčiausiai protestuojama ir Lietuvos pažangioji visuomene privalo gerai įsideti galvon p. Amadorio pasielgimą, kad reikalui atejus, žinotų, kaip pasilegti. Jeigu mes busime tokiais avineliais ir toliau — tai netolimoj ateity galime susilaukti, kad panašus Amadoriai pareikalaus ir musų valstybes likvidavimo. Akyvaizdoj tokių reiškinių — juo greičiau privalome šluoti nuo savo krašto paviršiaus fašistinę diktaturą.

P. P.

Kaunas, 2. V.

Kovos daina.

Jau po Lietuvą žinios, kaip vejas
išsisklaide po lygius laukus,
kad karunos carams sudrebejo,
žus engejai—bus maištas smarkus.

Juk per šimtmecius enge mus ponai,
slege skurdo ir vargo našta,
tai todel kruvinajam Smetonai
keršto kilpa senai paruošta.

Argi rusų carai ir tironai
nesulauke skaudžios pabaigos?
Veltui manot, lietuviški ponai,
atsiremti durtuvų jegos.

Lai puotauja sau viešpačiai saunus,
neprailgins jiems vynas dienų,
išsikraustys valdovai iš Kauno,
nepaglostys mus kulka anų.

Štai jau užteka saule raudona,
žengia vasara musų keliais,
virsta žemen kraujuotas Smetona
ir jo sostas subirs šipuliais.

Ir į Varnių tvankiąsias landynes,
į kalejimų urvus tamsius,
pavergiejai žiaurieji tevynes
musų brolių daugiau nebesiųs.

Mieli broliai laukų ir dirbtuvių,
seses—žengusios skurdo keliais,
tik is vieno į kovą del buvio, —
Ir fašizmas išnyks amžinai!

K. Žvaguitis.

J i e

Miestelyje pasklido žinia, kad jų jau nešaudys ir lyg sunkus akmuo nukrito nuo širdies—akmuo, kuris slege sielas jau keletą dienų...

Tai buvo rudens vakaras. Per visą naktį siaute vejas, draske medžių lapus, steuge plikose rugienose, draske voratinklių gijas..

Vos užsidege rytuose raudona žara, kai prašniokšte Juros gatvele keletas autų pilnų girtų kareivių ir . . .

Tyliai sruvena vakarykščiai vejo sudrumstas vanduo, tamsoje skęsta ramus laukai ir paslaitės.

Pravertos durys, .

— Bekite, jus laukia laisve,—girtu juoku ir pasityčiojimu skamba šie žodžiai,..

Nušvito, lyg liepsnele, mažute viltis, gyvybe — laisve viliote vilioja.

Juros vanduo banguoja į save šaukia...

O gal?.. ne .. o gal girtųjų brolių širdis atsileido?.. o gal? . gyvybe aplink.

— Cha, cha, cha ! — pasklinda pajuriais girtas juokas.

Prasideda šuviai, žmonių medžiokle.

Panika. Baime... Mirties agonija... Pralieto kraujo klanai...

Dreba ištaškytos iš galvų smegens ..

O konvulsijų dar traukomus kunus jau velką į vieną, baisią duobę.

Nušvito auštanti saule ir tuojau uždenge savo veidą tamsiu debesiu Taip žiauru ir šlykštu aplink!..

Šuvių balsai pažadino miegančius .. rode kelią budejusiems.

Subego jau prie lavonų, prie kraujo klanų, prie baisios kapo duobes.

Nežmonišku reksmų, keiksmų chaosu pasklido minios balsai:

— Atiduokit mums sūnus, atiduokit brolius, vyrus, meilužius, prakeikti broižudžiai!

— Grąžinkit jų gyvybę!

Šuviai pasileido atsakymu miniai ir girtų juokas:

— Cha, cha, cha!.

Įsodino į duobę, su tik ką nužudytais atvežtą, jau pradejusi truneti lavoną...

— Valdyk juos sveikas, vesk laimes keliu buki vadovu...

Juokesi, pasityčiojimo pilni, žerdami smelį į kapo duobę.

Aplink siaute vien verksmo ir skausmo bangos.

Aidu aidejo šuviai. Juros pašlaičių daubuose, o putotos bangos, nuplovusios nuo krantų nekaltąjį kraują, neše į tyrus į laukus...

Ištiškusios smegens kepe saules spinduliuose, pasaulio keršto šauke.

Tyliame, begaliniame skausme verke kelios moterys ant sutryptos į lygų kelią kapo duobes.

Ten tolumoje uže žaide didžiulis pasaulis, kele puotas galiunai prešus „nugalejęʺ.

Laukinių kraugerių džiaugsmu kvatojo girti kareiviai.

Kelksmu stauge, blaškes rudenio vejas po nuogus laikus.

P. K.

Taurage.

LIAUDIES DAINA.

(Dainuojama Žemaičiuose).

Zarute žaruojo, broleliai dejuoja,
O jus broliai lietuviai,
Greičiau mus pribaikit.
Lietuvos karlškial smarkial ant mus puole:
Sudraske, sušaude, širdelę perdure.
Nematem mes rytą sauleles tekančios,
Nematem tevelių prie mirties stovinč ų,
Nematem brolių, nei mielų seselių,
Nematem žmonelių, nei mažų vaikelių
— Tik jiems pasigirdo tie šuviai baisieji,
Kur mus numarino tų kulkų daugybe,
Ir puole iš miego ir bego šaukdami,
Didi ir mazi, kiek tik galedami,
Nes čia pagalbos jokios nesuspejo,
Nes mus varguolius į duobę sudejo.
Saulele tekejo, lapeliai mirgejo,
O musų lietuviai sirdies neturejo:
Pusgyvius suverte į duobę juodą,
Brolius žemaičius, kaip gyvulius kokius.
Nedave mums grabų, nei šventųjų kapų
Vien tik paskyre į Juros pašlaičius.
O Jura, Jura! musų tevyne, neužmiršk varguolių,
Kur laisvę gyne.
O Jura, Jura, tyrus vandeneli,
Nunesk musų kraują į kitą šalelę.
Oi jus pievos, pievos balti dobileliai,
O nuo musų kraujo raudoni lapeliai,
Sausųjų medelių visos šakos linko,
Kada musų varguolius į duobę suvilko.
Kada musų sirdis kulkom pervere,
Ir iš galvos smagenis po laukus išbere.
Atminkit broleliai, kokia baisi musų mirtis
Kai musų kraujas eme potvyniais tvinti.
Žalieji medeliai mumis ž elavokit
Ir jus tamsus debeseliai gailiai apraudokit
Oi, jus smilgos, smilgos-pilkosios žoleles
Apdabinkit nors jus kapą brolių vargdienelių.
Geriau, kad as bučiau ant svieto negimęs
Ne kaip užaugęs ir laisves netekęs
Oi močiut, močiut, kam gimdei ant svieto
Nes laimes del manęs nebuvo zadeta.
O jus teveliai, kurie auginot
Kokia buvo-mirtis musų, tai jus nežinot,
Kad jusų akys but galejusios matyti
Širdis but numirus su mumis kartu.
Ačių teveliams už auginimą,
Tik jusų ne buvo prie baisaus mirimo.
Lietuvos tevynes broleliai, seseles,
Gal kitą kartą nesaudys varguolių,
Juros vandenelis tekes baltas, grynas,
Laisves saulute nušvies mums takelius,
Išdabins rutums musų bakuželes.
Visi varguoliai tą turi atminti,
Ir eiti mirti ar laisvę apginti.

3. Fašistinej Lietuvoj.

„Tautos vadai“ žudo valstybę.

Užgrobus valdžią tautininkai pasistenge atsikratyti nuo visokios žmonių kontroles. Iš valdžios aparato pašalino geriausius žmones, jų gi vieton sukišo savo giminaičius, žmones, vien tik trokštančius pasidaryti sau karjerą, susikrauti turtus ir buti nariu „bajorų sąjungos“ (mat, kad ir slektele, bet į sąjungą pliko nepriima). Zemesni ima pavyzdį iš viršunių, kurie dirbdami „tevynes labui“ nepamiršta ir savo kišeniaus. Štai faktai apie kuriuos kalba, žino ir net raso spauda.

Voldemaras. Maino kailį—kada tas jam asmeniniai reikalinga. Rusijos carų laikais už suteikimą jam docento čino, rodos, Kazaniaus universitete perejęs buvo į pravoslavų tikybą, vokiečių okupacijos metu buvo vokietis ir vede Lietuvą į Vokiečių monarchistų glebį. Budamas Taryboje organizuojantis Lietuvos valdžiai, gavo iš vokiečių milijonus paskolos, iš kurių dalį sudejo Štoholmo bankuose savo asmeniškon sąskaiton ir jų iždui negrąžino. Prokuraturoj byla yra ir dabar. Pereitą vasarą raše „Lietuvos Žinios“, kad Voldemaras už 400 šimtus tukstančių litų pirko Paryžiuje rumus.

Pereita pavasarį vienas aukštas karininkaus (dabar paliuosuotas) išsiuntinejo karininkams ir žymesnems partijų žmonems laiškus, kuriuose atidenge tuo metu buvusio krašto Apsaugos Ministerio *Merkio* aferą. Mat, šitas „tautos vadas“ darydamas Belgijos firmoms kariuomenei užsakymus paeme 300 tukstančių litų kyšio. Pasipiktinimas kariuomenej kilo toks, kad „tautos vadai“ nutare jį—del žmonių akių—atimti iš K. A. M. veliau gavo paskyrimą dar geresnį — Klaipedos krašto Gubernatorium.

Musteikis Vid. Reik. Ministeris, buvęs rusų armijos feldfebelis. Mažai gramatnas žmogus, bet kaipo monarchistinių palinkimų—yra tautininkų šulas. Per kokias tai kombinacijas įgavęs net pulkininko činą, bet krikščionys demokratai skaite net reikalingu nuo jo atsikratyti ir iš kariuomenes buvo paliuosuotas. Buvo pasienio policijos vadu. Vesdamas su kontrabandininkais „kovą“ imdavo iš jų kyšius įvairiais pavidalais. Ant tiek yra žmogus siauraprotis, žiaurus, kad viename iš seimo posedžių kovo men. 1927 m. seimo atstovas prisiekusis advokatas Toliušis viešai iš tribunos pavadino jį—„derzimorda“.

Plechavičius—generalinio štabo viršininkas. Buvęs lenkų legion. ir dabar turįs kokius tai ryšius su lenkų generalinio štabo viršininkais. Nemoka net lietuviškai kalbeti. Ant savo sąžines turi daug užmuštų Lietuvos piliečių Žemaitijoj. Iš „sutaupytų“ pinigų nusipirko didelį malūną Kretingos apskrity. Turi dvarą. *Daukantas.* — Krašto Apsaugos Ministeris, įmaišytas į lašinių skutimo bylą, kartu su ukininkų sąjungos vadais paliko ministeriavimą ir išvažiavo gydytis nuo tos lašinines ligos net į Afriką (Alžirą). Paskutiniu laiku Kaune šnekama, kad ir pats tautininkų šventas tevas—*Smetona*, už pasidarbavimą „tevynes labui“, nusipirko sau dovaną Berline—muriuką keliais aukštais. Apart to abu su Voldemaru persiunčia kas menuo į užsienio bankus „juodai dienai“ po 3000 dorelių.

Šita šaika išvaike žmonių atstovybę—seimą ir dabar karaliaudami be jokios kontroles plešia žmones. Patys skirsto kur ir kam nori žmonių surinktus pinigus. Štai kaip atrodo šių metų valstybes išlaidos. Susirinko—viršui išvardinti arba jiems panašus—6 „tautos vadai“—ministeriai ir nutare, kaip jiems patiko. Su prantama—nepamiršo savęs. Apart didelių algų ir dar visos eiles atlyginimo už atliekamą „tevynes darbą“

dar paskyre savo žinion Voldemaras 7 milijonus krasto Apsangos Ministerijai, kurią dabar valdo irgi Voldemaras—7 mil.!? (vadinasi, Voldemarui išviso 14 milijonų litų). „Deržimordai" Musteikiui 3 milijonai, 15 milijonų kokiems tai specialinems slaptiems dalykams. Šitoji suma, tur but, po įvairiomis priedangomis, suplauks į kišenius kitų ponų. Vadinasi, pačių „tautos vadų" prisipažinimu į kruvinosios fašistų valdžios ponų kišenes eina iš zmonių surinktų pinigų, apart oficialaus atlyginimo, apie 30 milijonų.

Štai kodel tautininkai butinai lenda į „tautos vadus". Bet tokie žmones — be jokios sąžines, gedos, su labai tamsia praeitimi, žudytojai Lietuvos Respublikos piliečių—kitokie ir negali buti.

Šiems tipams vieta kalejime, o ne valdžioje.

Lietuvos liaudie, gelbekim Lietuvos Valstybę nuo žlugimo. Ginkluokimes, organizuokimes ir padarykim teisingą teismą Lietuvos Respublikos žudytojams, kurie šiandien prisidengę tautybes skraiste plešia ir žudo musų krastą.

Liaudies draugas.

Kaunas, 7. 5.

Lietuvoje tautininkai, kunigų padedami, verčia gimnazijas „burdakais".

(Dar apie Biržų gimnaziją).

Biržų gimnazija iki 1926 m. gruodžio men. 17 d. t.y. kuomet tautininkai smurtu pasmauge demokratinę vyriausybę ir diktatoriškai pradejo valdyti Lietuvą,—moraliniu atžvilgiuji stovejo aukštai. Tautininkams nepatiko kai, kurių Biržų gimnazijos mokytojų pažiuros. Jie be jokios priežasties pradejo mokytojus kiloti į kitas vietas. Mane Biržų gimnaziją sufašistinti. Į Biržų gimnaziją atkele žymų savo partijos lyderį, paleistuvį ir amžiną girtuoklį Pr. Šileiką ir banditą Petrą-Simoną Baudą.

Šileika pradejo čia savaip šeimininkauti. Falsifikuoja vekselius, kasdien vaikšto girtas ir tvirkina mokinius.

Prieš užgavenes mokiniai buvo surengę Rotuše vakaruškas. Dežuruoti buvo paskirtas mokytojas Šileika. Jis į vakaruškas atvyko girtas ir pradejo jas savaip tvarkyti. Kai kuriuos mokinius ir mokines pasikviete į atskirą kambarį ir pradejo pats ir mokiniams leido šokti fokstrotą, nors ir fokstrotas gimnazijoj yra uždraustas šokti. Bet to jam nepakako. Pasieme B. L—tę, IVa kl. mokinę ir įsivede į mokytojų kambarį. Kambary užgesino šviesą, užsirakino kambario duris ir burkavosi su ja tol, kol juos kitas mokytojas atejęs pastebejo. Jis, budamas jau Raseinių gimnazijoj, pasižymejo tautiškos gimines platinimu, o Biržuose taip pat ne trupučio nesivaržo.

Matematikos mokytojas Petras Simonas Baudas meilaujasi per pamokas, nes jis be mergaičių negali buti ne minutes. Gražesnių mergaičių prašo rankos. Kartą atsisedo per pamoką šalia vienos mergaites ir pradejo kažką šnibždeti jai į ausį. Bet, matyt, kad jo kalba jai nepatiko, ir ji sušuko:—„Pašol von". Aiškindamas kosmografiją, duoda mergaitems pavyzdžius, kad traukimo jega menulio prie žemes yra toki pat, kaip traukimo jega bernelio prie mergaites. Jis yra IIIb kl. aukletojas. Įdomu, kaip jis ją išaukles?

Be to, jie sutikę gražesnes mokines gatvej arba gimnazijoj kviečia ateiti pas save į namus, buk tai, imti privatinių pamokų. Liepia niekam nesakyti, kad jie jas kviečia. Jeigu neateis, žada mažinti laipsnius. Kai kurios bailesnes arba silpniau žinančios jų dalykus mokines nueina. Kokias jos ten pamokas ima, palieku spręsti patiems laikraščio skaitytojams.

Jie demoralizuoja mokytojus, mokinius ir gimnazijos vardą. Pažangieji mokytojai ir Biržų visuomene labai pasipiktinusi tokiais mokytojais. Nori juos pašalinti, bet negali. Mat, tokie mokytojai dabar yra sunku iš gimnazijos pašalinti, nes tautininkai savo žmonių nors ir šlikščiausius darbus pateisina.

Direktorius nors ir žino viską, bet viesumon nekelia. Nežinia, ar jis jų bijo, ar simpatizuoja jų darbams? Kunigai, matyt, patenkinti jų darbais. Tevų Komiteto pirmininkei pradejus mokytojų kambary kalbeti apie mokytojų chuliganišką elgesį, kunigas Nagulevičius labai supykęs ir pareikalavęs, kad ji tuos žodžius tuojau atšauktų. Jeigu neatšauks, jis žadejo ją traukti atsakomyben. O direktorius (kun. Krikščiunas) pareiške, kad kalbeti apie mokytojų elgesį yra jo dalykas ir kad bus blogai ir mokiniams, jei ji kelsianti aikšten mokytojų darbus, kad J. K. per vakaruškas skambinęs fokstrotą. (Čia turiu priminti, kad jo skambinti fokstrotą praše dežuruojantis mok. Pr. Šileika).

Tevų K-to pirmininke, gailedamasi mokinių, tuos žodžius atšauke, bet pasiryžo paduoti Švietimo Ministeriui skundą. Nelaime, skundas turejo eiti per direktoriaus rankas. Direktorius kaip norejo, taip jį tvarke.

Negalima nepamineti ir kunigų darbų. Jie viską daro tautininkų sąskaiton. Kapelionas Lomanas persekioja pažangesnius mokinius ir vadina juos III internacionalo apaštalais. Bet nabagas vienas nesugeba tinkamai atlikti žvalgybos pareigų. Jis tam reikalui turi kadrą ateitininkų, kurie šnipineja mokinių tarpe. Be to, jie seka pažangiųjų mokytojų kalbas per pamokas. Jei mokytojas išsitaria, kas šnipui ateininkui nepatinka, bet yra teisybe, tai jis tuojau praneša kapelionui. Kapelionas jų žodžiams šventai tiki ir griežtai reaguoja į mokytojų ir mokinių išsireiškimus. Jis yra didelis fanatikas. Nori sukelti Biržų padangej neapykantą tarp katalykų ir protestantu. „Ryto" kapelionas parode neapykantą protestantams, o ypač reformatams. Jis iškoliojo juos per „karingus" kalvinus. Siule jiems steigti atskiras gimnazijas. Girdi, Biržai—tai ne Ženeva.

Latvis biržietis.

Biržai, 2.IV.

Nauji lietuvių priežodžiai.

1. Nesesk su fašistais prie bendro stalo — pragersi sąžinę ir gedą.
2. Nusišpicavo, kaip Vienuolis su savo raštais.
3. Krikdemams bepolitikuojant—tautininkai jautį suede.
4. Tautininkų malonių ir šuo needa.
5. Puodas juodas, o lietuviškas fašistas dar juodesnis.
6. Visi meluoja, visi vagia, o Varniuos tik nekaltieji kenčia.
7. Laikraščių daug, o skaityti tegalima tik gadzinkų knygas.
8. Valstiečiai liaudininkai penejo tautininkus zuikiais, o tautininkai juos išvadino mulkiais.
9. Gime tautiškas Vienuolis, bet mire Zukauskas.
10. Be tautininkų ir bažnyčioj nera Dievo.
11. Išmoko rašyti, kaip krikdemai proklamacijas.
12. Atatiko, kaip Plechavičius Smetonienei.
13. Gailisi, kaip krikdemai vakarykščios dienos.
14. Lepšis ir už valstiečius liaudininkus lepšiškesnis.

Surinko Patrimpas.

Kaunas, 28.IV-13.

Fašistai dreba.

Gegužes Pirmoji lietuviškiems fašistams privare dideliausio stroko. Feldfebelis Musteikis (dabar fašistai vadina jį ministeriu) davęs specialius slaptus nurodymus apskričių viršininkams ir pastate ant kojų gaujas šnipų. Paskui kiekvieną žymesnį opozicijos žmogų šnipai seke pedomis. Gatvese policija neleido kartu stoveti net trims žmonems (apie formalius susirinkimus arba manifestacijas nera nei kalbos, nes tai daryti neleidžiama fašistų nuo dienos užgrobimo valdžios).

Kariuomenes daliu vadams Plechavičius įsake buti pasiruošiusiems prie karo veiksmų. Kareiviai izoliuoti (atskirti) buvo visai nuo pasaulio. Visas svarbesnes sargybas, taip pat ir kareivinese, užeme vien tik ištikimi (matote, kas kart vis atsiranda ir karininkų neištikimų!) karininkai ir puskarininkai. Po Kauną buvo pasklydę gandai, kad jau, jau šiandien, t. y., per Gegužes Pirmąją bus... bus... kas tai tokio. Kas tai pasakojo, kad Šančiuose ir A. Panemuneje kariuomene sukilo, fašistai karininkai areštuoti ir pulkai laukia tik signalo eiti į miesto centrą. Nervinosi aukšti činai, nervinosi ir mažesni. Telefonais kas minute skambino į ministerijas, į štabus ir visur tas pats išgąstingas klausimas: „Kas girdeti? Ar ramu? Kaip kareivių upas?".

Aukščiausių nervų įtempimo metu atsitiko dalykas, kuris į fašistus taip paveike, kad jie, kaip bepročiai, eme begti iš vienos vietos į kitą. Kauno stoty sprogo cisterna—ar tai su benzina ar kokiu gazu. Trenksmas smarkus. Tai išgirdęs stoties karo komendantas pametęs viską, kiek drutas, leidosi begti nuo stoties miesto link. Savo „narsųjį" viršininką paseke, nemažiau už jį turįs drąsos, gelžkelio žandaras A. Šis begdamas pasteba policininkui X., girdi, komendantas sakęs, jau revoliucija—sunkioji artilerija bombarduoja Kauną. Baisi baime apeme tuos „drąsuolius", kurie suimtus beginklius žmones, pienburnių leitenantų nutarimu, taip drąsiai žudo. Mirtinos baimes apinti pajuto, kad už jų niekšingus darbus liaudies teismas bus žiaurus.

Ir tik praslinkus gerokai laiko, nesikartojant sprogimams, budeliai šiek tiek nurimo.

Kaip pasakoja, turint galimybes tatai žinoti, (suprantama, konspiracijos deliai negalima išvardinti) dalis tautininkų išgąsčio perimti taip buvo, kad i namus grįžo tik sekančią dieną, įtikinti savo draugų apie „pavojaus" praejimą.

Sakoma, dabar tautininkų žmonos turi klapato ir... Kauno geresnes skalbyklos turi daug darbo...

Įvairiose Lietuvos vietose tautos budelių valdžia griebesi žiauraus teroro. Tuo tarpu yra žinoma, kad buvo areštų Mažeikiuose. Panevežy, Kybartuose, Kaune. Kybartuose areštuoti du broliai Tolsarai, Lekeckaite, Lubinskaite, Galickiute. Areštuotieji labai kankinami. Kai kurie areštuotieji buvo taip sumušti, kad iš policijos reikalinga buvo gabenti ligoninen. Žiauriausiai muše Kybartuose jau pagarsejęs budeliai: žvalgybininkas Kovas Bronius ir nuov. v-ko pad. Butrilas. Apie kitus kankinimus ir areštus parašysiu veliau.

Iš aukščiau parašyto matosi, kad kruvinoji Smetonos-Plechavičiaus-Voldemaro valdžia laikosi silpnai. Budeliai jaučia augantį visur liaudies revoliucinį upą, mato, kaip nelegale revoliucine literatura, nežiurint dideles armijos šnipų ir provokatorių, daeina iki tamsiausių Lietuvos kampelių. Jie supranta, kad propaganda prašneks kulkosvydžių kalba ir todel dreba del savo kailio ir pavogtų iš Valstybes iždo liaudies pinigų, ir kitokio turto.

Vyrai, atejus momentui, užstokite duris, langus ir visus kelius, kad nei vienas budelis nepaspruktų nuo liaudies teismo. *Vadas trylikos.*

Fasistų kalejimai Lietuvai.

„Lietuvos Aidas" 70 Nr. praneša, kad Teisingumo Ministerija dar šiais metais Utenos apskrities gyventojams pastatys naują erdvų kalejimą už 320,000 litų. Neturtingam Utenos kraštui — Smetonos dovana. Caro laikų kalejimų, pasirodo, maža fašistinei Lietuvai. Matomai, kad i esančius kalejimus jau netelpa fašistinio režimo nekaltos aukos.

Sviliai, Vabalninkų valsč., Biržų apskr. Žemiau aprašomas įvykis įvyko prieš Velykas. Del susidariusių aplinkybių negalejau korespondencijos ankščiau prisiųsti. Bet vis delto nors ir paveluotai rašau, nes manau, kad „Pirmyn" skaitytojams bus įdomu.

Čia 1927 m. įsikure Lietuvos Jaunimo Sąjunga. Apie L. J. S. Svilių skyrių spietesi visas blaivesnis jaunimas, trokštąs šviesos ir laisves.

Skyrius gana sparčiai augo ir dideliais žingsniais ženge pirmyn. Nebojant Vabalninkų policijos įvairių trukdymų ir daromų kliučių, susirinkimai įvykdavo dažnai. Susirinkimuose buvo skaitomi pačių narių laisvo, socialistinio turinio referatai; nariai dirbo uoliai ir su didelių pasiryžimu. Ypač savo veiklumu atsižymejo pirmininkas drg. Urbonas. Bet Smetonai ir jo sebrams nepatiko, kad tamsus kaimo jaunimas šviečiasi ir kultureja. Eme ir uždare musų skyrių. Nors tokiu savo pasielgimu fašistai dave didelį smugį, bet keletas draugu nenusimine ir stengesi lavintis ir dirbti toliau. Tas itin nepatiko fašistams. Isiuto Biržų žvalgybos viršininkas Vaišnora ir Svilius apleido žvalgybos agentais. Tuoj areštavo drg Urboną ir baisiai kankindami ir mušdami išgabeno į Panevežio kalejimą. Kelyje drg. Urbonas neišlaike žvalgybos mušimų, peršalo ir smarkiai susirgo. Dabar guli ligoninej. Tai štai kaip fašistai leidžia lavintis ir šviestis.

Laisves paukstis.

Mokyklos ir mokytojai.

Užsiminus apie lietuviškas Vilniaus krašto mokyklas, prisimena ir ta tragiška padetis, kurioj tos mokyklos randasi. O lietuviškos Vilniaus krašto mokyklos randasi daugiau negu tragiškoj padety. Jos daugeliu atveju yra didžiosios politikos abjektu iš Lenkų vyriausybes puses ir, kaipo tokios, dažnai esti tos politikos auka, kaip tai atsitiko pereitais metais su daugeliu Vilniaus krašto lietuviškų mokyklų. Tokioj padety veik visai neįmanomas rimtas švietimo darbas. Tą išorinę lietuviškų mokyklų padetį dar labiau apsunkina vidujine jų padetis, kuri pareina nuo pačių lietuviškų ponų malones, nieko bendro su švietimu neturinčių. Tie ponai, priešaky su Kraujaliu, Čibirų, Stašiu ir visa eile davatkų, verčia mokyklas iš švietimo įstaigų *į jezuitiško mulkinimo įrankius*. Ir pavertę veik visas Vilniaus krašto mokyklas tokiais įrankiais, jie naudoja jas savo spekuliantiškos klerikalizmo politikos tikslams, siekdami iš jaunų moksleivių padaryti sau paklusnius avinelius. Kas tai jų politikai nepasiduoda, kas pareiškia daugiau iniciatyvos ar sumanumo — tie yra šalinami iš mokyklos, šaliniami iš bendrabučio į pliką gatvę. Toks jezuitiškos politikos metodas iš klerikalų puses yra taikomas netik besimokinančiam Vilniaus krašto jaunimui, bet kartu ir mokytojams. Mokytojas, kaipo priklausomas materialiu atžvilgiu nuo lietuviško Vilniaus krašto „švietimo ministerio" Kraujalio — taip

pat yra objektu jo spekuliantiškos politikos rankose. Aišku, kad tokiose sąlygose mokytojaus darbas yra itin sunkus. Jis turi mokinti *netaip*, kaip tikram pedagogui ir aukletojui pridera ir butina, bet *taip*, kaip ponui Kraujaliui norisi. O ponui Kraujaliui norisi, kad mokiniai butų mulkinami, kad mokytojas ats imdamas algą bučiotų jam ranką ir t. t. Koks gali buti darbas tokiose išorinese ir vidujinese mokyklos sąlygose — aišku kiekvienam. Bet deja, toms sąlygoms pakeisti niekas nieko nedaro. Visi skundžiasi, dejuoja aimanuoja— Ir tiek. O ponas Kraujalis, sugniaužęs savo katalikiškoj saujoj visas tas lešas, kurias Amerikos ir N. Lietuvos lietuviai siuncia kulturinių Vilniaus krašto lietuvių įstaigu palaikymui — elgiasi taip, kaip jam patinka. Su mokytojais žaidžia, nelyginant kate su pele: tai juos *vidury mokslo metų* perkelia iš vienos mokyklos į kitą, tai iš vedejo padaro pagelbininką, o iš pagelbininko vedeją ir taip be galo...

Štai vienas faktas įvykęs balandžio menesy, vienoj Vilniaus lietuvių pradžios mokykloj. „Vilniaus Aidas" iš balandžio menesio kronikoj pažymejo, kad mok. Paul. Tamulevičiute, buvusi nuo pradžios mokyklos įsteigimo Literatų g. 11, tos mokyklos vedeja — skiriama tos pačios mokyklos pagelbininke, o jos pagelbininkas mok. Navickas skiriamas vedejum.

Perskaltę tą žinutę, mes pilnai daleidome, kad galimas ir toks reiškinys. Juk visai galimas daiktas, kad mok. Tamulevičiute budama vedeja galejo nusidetl, galejo padaryti nusižengiamų ir, kaipo nesugebanti buti vedeja, del tokių ir tokių priežascių, perkeliama į pagelbininkes. Bet kaip mes perskaitem to paties „Vilniaus Aido" Nr. 48, atvirą mok. Tamulevičiutes laišką, kuriame ji nurodo, kad bent tris kartus kreipesi į p. Kraujalį, „Ryto" draugijos pirmininką, kad jis jai nurodytų pašalinimo iš vedejavimo priežastis o kad j.s *atsisake tas priežastis nurodyti*, — tuomet pasidare aišku, kad mok. Tamulevičiute be *jokių priežascių pašalinta iš vedėjavimo*. Kad ji be jokių priežascių pašalinta iš vedejavimo, rodo dar ir tas faktas, kad Kraujalis visiškai nereagavo spaudoj į jos laišką, bet praleido jį tylomis. Vadinas, ir čia mes matome, kad ponas katalikas kunigas Kraujalis, visai pamindamas po savo riebiomis kojomis tuos Kristaus mokslo desnius, kuriuos jis kitiems skelbia — pasielge *sulyg savo noru*.

Ir pažvelgę giliau į tą įvykį, turime pasakyti, kad Kraujalis pasielge daug šlykščiau, negu koks nors caro laikų juodaš.mčius.

Senesnioji lietuvių mokytoju karta, kuriems teko mokytojauti caro laikais, panašių pasielgimų, kaip kunigas katalikas Kraujalis pasielge su mok. Tamulevičiute—nežino. Jeigu jau caro juodaš'mčiai keldavo mokytojus iš vedejų į pagelbininkus — *tai visuomet nurodydavo priežastis del kurių taip padare*. Be to, niekuomet panašių reformų nedarydavo baigiantis mokslo metams ir niekuomet nepalikdavo mokytojo perkelto is vedejo į pagelbininkus toje pačioje mokykloje, bet visuomet perkeldavo į kitą apskritį ar bent į kitą mokyklą. Nes palikimas toje pat mokykloje, reiškia didžiausį moralinį įžeidimą tam mokytojui, kokį tik kas nors jam gali padaryti. Bet kur čia lyginti Kraujalį su caro juodašimčiais inspektoriais.

Iš to jo pasielgimo aiškiai matosi, kad pas kunigą Kraujalį daug mažiau kito asmens gerbimo jausmo ir morales, negu kad tų, vertybių buvo pas caro juodašimčius. Ir štai, tokio asmens globai, kuris dar prieš karą, kaip yra ž nių, buvęs nemažu polonofilu ir per nesusipratimą pasidaręs lietuvišku „patriotu" — pavestos visos Vilniaus krašto lietuvių mokyklos. Arba kitais žodžiais tariant, pavestos tos kulturines įstaigos, iš kurių išeję žmones gyveniman turetų skleisti susipratimą Vilniaus krašto lietuvių tarpe, skleisti šviesą apsnudusiam to krašto lietuviškam sodžiuj! Argi čia ne karti likimo ironija?

Grįžtant prie mok. Tamulevičiutes pasalinimo iš vedejavimo, tenka pasakyti dar keleta žodžių. Kiek galima spręsti iš jos kuklaus laiško ir kiek paraše apie jos pašalinimą, „Vilniaus Šviesa" paskutiniame numery ir, be to, kiek teko man patirti iš kitų Vilniaus lietuvių gyvenimą — tai paaiškejo, kad mok. Tamulevičiute buvo ir tos mokyklos organizatore, kurioj ji iki paskutinio laiko vedejavo. Be to, ji parodžiusi labai daug iniciatyvos mokytojų organizavime, įvairių pedagoginių sekcijų steigime ir t. t. Tos visos atestacijos, apie minetą mokytoją, liudija ją esant viena iš gabesniųjų Vilniaus krašto lietuvių mokytojų tarpo ir sako, kad ji buvo atsidavusi pedagoginiam darbui. Ir štai dabar p. Kraujalis pastato tą mokytoją į tokią padetį, kad ji turi apleisti tą mokyklą, kuri juos rupesniu buvo organizuota. O tos mokyklos vedejum skiria žmogu, kuris dar, regis, nera baigęs mokytojų Seminarijos ir neturi pedagoginio stažo. Be to, kaip yra žinių, gerai atsižymi *mokinių mušimu*. (Apie tai tilps plačiau sekančiam Nr. *Red.*), kas, tur but, ir sudaro kunigo Kraujalio akyse jo nuopelnus tapti vedejum.

Ar bereikia didesnio pasityčiojimo iš mokytojų? Argi tokie Kraujalio pasielgimai nedemoralizuoja mokytoją ir ar neatima jiems norą dirbti? Bet tylioj Vilniaus krašto lietuvių visuomenej veik niekam tie klausimai nevargina galvos. Mok. Tamulevičiute savo bylą per atvirą laišką atidave lietuvių visuomenes teismui, bet į ją, išskiriant „Vilniaus Šviesą", niekas lig šiol spaudoj nereagavo. Visi tie profesionalus „patriotai" Veleckiai, Mackevičiai, etc., kurie vardan „tautybes" užpildo seksniniais straipsniais lietuviškus laikraščius, varydami demagog ją prieš emigrantus — dabar tyli ir nedemonstruoja savo „teisingumu" ir „objektingumu". Iš to reikia daryti labai liudnas išvadas: mokytoja kreipiasi į lietuvišką visuomenę, o tos visuomenes ne balso. Nejaugi iš tikrųjų nebera Vilniaus krašte lietuviškos visuomenes, kuri *šiaip ar taip* reaguotu į savo gyvenimo reiskinius, o yra tik patriotiskų spekuliantų grupe, kurie laido savo gerkles *ten, kur nereikia*, bet saugok Viešpatie *ne ten, kur reikia*.

Liudna., ir labai liudna. Bet liudesiu čia nieko nepavelksi. V lniaus krašto mokytojai turetų patys švietimo darbe pareikšti daugiau iniciatyvos. Jų pareiga ištraukti lietuvišką mokyklą is tos tragingos vidujines padeties, kurioj ji šiandien yra. O tam yra daug galimybių. Mokytojai gerai žino, kieno lesomis palaikomas švietimas Vilniaus krašte. Jie *turi kreiptis į tą lietuvišką visuomenę, kuri palaiko mokyklas savo skatikais, nurodydami visus savo padeties sunkumus ir perimti švietimą į esamos Vilniaus krašto mokytojų sąiungos rankas*. Vilniaus krašto lietuvių mokyklos turi buti atpalaidotos iš tos privatinių draugijų globos, kurioje jos randasi šiandien ir nuo kurių malones priklauso. Nes toms draugijom, kaip Kraujalio vadanomam „Rytui", rupi ne švietimas, bet klerikalizmas ir jezuitiškas mokinių ir mokytojų mulkinimas. O tai mokytojai pilnai gali padaryti. Jie privalo padėti pastangų, kad visos mokyklos pereitų mokytojų sąjungos žinion. Tam sumanymui, Vilniaus krašto lietuviai mokytojai ras pritarimo toj lietuvių visuomenej, kuri lietuviškas mokyklas finansuoja. O tas dalykas išgelbes švietimą iš visokių jezuitiškų pinklių ir įstatys mokyklas į joms prideramą vietą. Tik tokiu keliu einant bus galima atsipalaidoti nuo bereikalingo balasto, nuo įvairių diktatorių, kuriems rupi ne svietimas, bet visai kas kitą. Apie tai turetų rimtai pagalvoti kiekvienas mokytojas.

Pr. An.

Vilnius, 15.V.

Dar pora žodžių del pakelto lietuvišku Vilniaus „patriotų“ kacenjamerio prieš polit-emigrantus.

Daryti galutinas išvadas del pakelto pereito menesio pabaigoj Vilniaus „patriotų“ kacenjamerio prieš polit-emigrantus, man buvo šį kartą tuo geriau, nes tas „patriotiškas“ koncertas jau buvo pasiekęs finalo. „Viln. Aid.“ Nr. 46 tilpo dar vienas p. A. Valaičio straipsnis **„Dar tuo pat opiu klausimu“**, gi „Vil. Aido“ Nr. 48 tilpo p. R Mackevičiaus paskutinis straipsnis **„Dar mano žodis“**, o kartu ir **„Redakcijos prierašas“**. Gi be viso to, tame koncerte pasigirdo lyg ir savitas epilogas, tai itin charakteringas liberališkos „Vilniaus Šviesos“ balselis: **„Emigrantu klausimu“** *). Sakau charakteringas, nes to Dr. Alseikos redaguojamo laikraščio „Vilniaus kronikos“ autorius, visiškai atmete dargi mintį, kad emigrantai žmonemis yra. Kronikos autorius, aptardamas Valaičio iškeltas mintis, kur jis kviecia lietuvininkus tureti daugiau tolerantingumo link emigran ų ir žiureti į juos kaipo į žmones, sako: **„P. Vailaičio optimizmas šį kartą bus gavęs didelio smūgio.** (NB. Neveltui ir „V. Šv.“ šiam Nr. pradejo filosofuoti apie pesimizmą P. A.). **Nei vienų, nei kitų** (Suprask: Nei dešiniųjų, nei kairiųjų. P. A.) **jis savo straipsniu neįtikino ir įtikinti negali“** **) Tų pacitotų eilučių autoriaus manymu, negali įtikinti, kad emigrantai yra taip pat žmonemis. Įdomų, kuo „pažangioji“ „Vil. Sv. laiko emigrantus? Tur but gyvuliais! Bravo! „Patriotiško“ koncerto epilogos Dr. Alseikos redaguojamoj „šviesoj“ sumuše dar vieną įdomų rekordą.

Ir taip, ant mano stalo, guli Vilniaus lietuviškų „patriotų“ „kaltinamasis aktas“ politiniams emigrantams. To „Kaltinamojo akto“ autoriai, išskiriant dalinai A. Vailaitį, primena man žymaus Aisopo pasakečią **„Pelių seimas“**, kur susirinkusios peles svarste savo padetį, kaip apsisaugoti nuo gręsiančio joms pavojaus, ir mete viso to pavojaus priežastis ant kačių. Skirtumas tik tas, kad emigrantai ne kates ir jokio pavojaus, bent mano supratimu, „patriotams“ nesudaro. Be to, reikia pabrežti, kad Aisopo peles buvo gudresnes už „patriotus“ ir vienbalsiai prieme pasiulymą, kaip tą pavojų pašalinti. Tik ilgai nesirado, kas jį vykde. Musų gi „patriotai“ nors visi esmeje ir sutinka, bet lig šiol, išskiriant šlykščią demagogiją ir melą prieš emigrantus, nieko realesnio nesugalvojo. Ir todel jie siuntineja savo auklетinius ant trijų kryžių kalno, kad tie ant kryžių bent parašytų tokius perlus: kaip **„Šalin tautos išdavikai“!** ir t. t. Gerai išaukleti moksleiviai! Nieko nepadarysi, „Obuolys nuo obels netoli tekrenta“.

Taip atrodo formale „kaltinamojo akto“ puse. Esmine gi sakanti:

Visi „kaltinamojo akto“ autoriai, išskiriant A. Valaitį, emigrantus kaltina už tai, kad jie:

1. **Kovoja prieš Lietuvą ir jos nepriklausomybę.** Atskirai gi **„Viln. Aido“ redakcija** primeta emigrantams, buk pastarieji atbego prašyti pas Lenkų valdžią pagalbos prieš Lietuvą, ir atnaujino šlykščią XVIII am. Targovicos istoriją.

R. Mackevičius, be to, kaltina, kad emigrantai:

1. Vengia vartoti nepriklausomybes žodį,
2. Griauna Vilniaus krasto lietuvių gyven.mą,
3. Slaptai lankosi į bendrabučius,
4. Demoralizuoja lietuviškąjį to krašto jaunimą,
5. Kolioja ir kritikuoja savo laikrašty tokius „veikejus“, kaip Mackevičius, kurie už lietuvybę net Lukiškių kalejime sedejo ir temate pro langelį šv. Jokubo bažnyčios kryžių, kuriam ramiai meldesi.

A. Valaitis kaltina tik už tai, kad emigrantai per maža, objektingi ir kad jie neparodo tų asmenų,—kurie šiandien Lietuvoj valdžią turi — teigiamų, kurybinių pusių. Už tokį mažą kaltinimą delto jam ir tenka kailin iš jo kolegų.

Padarę tokius apkaltinimus, jų autoriai, išskiriant Vailaitį, išneše sekantį sprendimą: **„Emigrantai—politiniai bankrotai, visiškai susikompromitavę** ir t. t. „Vilniaus Šviesa“, prie to pridejo dar ir tai, **kad emigrantai nera žmones, bet gyvuliai.** Ir todel, girdi, mes, Vilniaus lietuvininkai, mes, tos garbingosios Romos žąseles, kurios saugojam s'ame krašte lietuvybę, kaip kadaise kad musų prietelkos apgyne Romą, mes su tais niekšais, gyvuliais negalime nieko bendro tureti. Musų pareiga juos kolioti, šmeižti „vadinti tautos išdavikais, nes argi veltui mes gauname beveik 2.000.000 litų aukų iš lietuviškos visuomenes katalikybei, jezuitizmui ir „tautybei“ šiame kraste palaikyti“.

Dabar tegul seka musų atsakymas, ne gynimosi, bet daugiau puolimo formoj. Nes šiandien tik pastaroji turi reikšmes. Del užmetamo kaltinimo, buk emigrantai kovoja prieš **Lietuvą ir jos nepryklausomybę,** aš ganetinai atsakiau pereitam numery ir dabar dar kartą pabrežiu, kad emigrantai kovoja ne pries Lietuvą, **bet prieš tokių pat „patriotų“ gaują, kurie, prisidengę tautybes skraiste, žudo lietuvos liaudį, žudo lietuvių tautos individualumo branduolį ir musų kraštą paverte gyvu numirelių kapinynu, kur girdisi tik darbo žmonių vaitojimai ir įvairių spekuliantų džiugavimai.** Be to, laikome sau už pareigą pabrežti, kad tokioj tragingoj musų krašto gyvenimo valandoj, pasireiske aiškiai Vilniaus krašto lietuvių opinija link tos liaudies atkaklios kovos prieš savo tiranus, kurios kruvinais skatikais daugumoj palaikoma šio krašto lietuvybe ir svietimas. Mes tuo tikslu tik ir užfiksuojame savo laikrašty tą opiniją, kad N. Lietuvos liaudis ją gerai įsidetų atmintin ir baigusi kovą žinotų, kas buvo su ja sunkiose valandose, o kas prieš ją.

Primintoji „V. Aido“ redakcijos Targovicos istorija, rodo labai menką redaktorių nusimanyma istorijos srity ir palyginimą su buvusiais įvykiais šių dienų faktų. Jeigu jau „V. Aid.“ norejo pabrežti, kad emigrantai atbego į svetimą valstybę prašyti pagalbos prieš Lietuvą, **ko tikromoj nera,** tai jam reikejo paimti pavyzdžiu didžiausį Lietuvos istorijoj žinoma avantiuristą ir apgaviką didįjį kunigaikštį Vytautą, kuris keli kart bego pas amžinus Lietuvos priešus kryžočius prašyti ginklotos pagalbos prieš Lietuvą ir kurio šį slykštų veidmainingumą dabartiniai tautiški poetai a la Maironis kelią į padangęs ir apdainuoja kuriniuose. —Tai but buvę lietuviškiau. Kas liečia emigrantus, tai ant kiek aš žinau, jie jokios pagalbos neprašе **prieš Lietuvą iš Lenkų valdžios** Nes tokią pagalbą kokią turi galvoj „patriotai“, reikia suprasti, kaipo ginkluotą pagalbą. Prieš tokį avantiurizmą yra nusistatę visi politiniai emigrantai. Ir dargi jei jiems tai butų pasiulyta—su panieka atmestų. O gal „V. Aid.“ redaktoriai žino daugiau šitoj srity už mane.

Taip, emigrantai praše pagelbos iš Lenkų valdžios, bet praše tik kad jiems butų suteikta azilio teise. Jie tą gavo, ir apsigyveno teritorijoj, kuri yra ginčijama, ir kurios priklausomumą Lenkijai ar Lietuvai ir mes **nelaikome išspręstu.** O šitoj teritorijoj, jei gali lietuvininkai, kurių, bent dalis taip pat nera Lenkijos piliečiais, atstovauti ir skleisti fašistines idejas, tai jus pasakykit mums, kodel mes budami lietuvininkais socialistais negalime atstovauti sicialistines idejas?

Kodel jus kurie keliatę į padanges fašistų terorą ir visą fašistinę diktaturą esate tikrais „tevynes sunu-

*) Žiūr.: „Vilniaus Šviesa“ Nr. 1.
**) Žiur.: „Vilniaus Šviesa“ 136 pusl.

mis".—o mes, kurie spaudoj visai teisingai vadiname tą fašistų kliką, Lietuvos liaudies budeliais ir raginame liaudį, kad apvalytų gimtąjį kraštą nuo tų parazitų,—esame „tautos išdavikais"? Atsakę į tą klausimą, jus kartu atsakykite, ar mes **„kovojam prieš Lietuvą, ar jus, t. y., tie, kurie pridengiate kruvinąją fašistų smurtą tautybes skraiste ir** solidarizuojate savo spaudoje tokiems asmenims —kaip gen. Grigaliunas-Glovackis, kuris vakar buvo peoviakų ir kartu su lenkų dvarininkais norejo užsmaugti Lietuvos liaudį kovojančią už krašto nepriklausomybę, o šiandien padengęs savo peoviakiškumą Gedimino ir Vyties Kryžiaus ordenais,—**jusų akyse kartu, su visa kita šlykščia liaudies budelių banda, tapo didžiausiais lietuvių tautos herojais?** Kartu tą atsakymą paklausimo formoj taikau ir gerb. A. Valaičiui, kuris praše nurodyti teigiamas puses stovinčių prie valdžios asmenų. Parodžiau vieną iš charakteringiausių ir teigiamiausių, nes Valaitis kaip tik buvo metęs minti galiliumo ateity bendradarbiauti su peovakais ir ta mintimi labai pasipiktino visi kiti „patriotai". Tai jiems pavyzdys, kad jau jų dvasios tevai Lietuvoj ne tik kad piktinas tokiais asmenimis, bet dargi juos ordenais apkabineja. Štai jums, ponai, jusų spekuliantiško patriotizmo esme faktų šviesoj.

Del aukščiau sugrupuotų emigrantams metamų Mackevičiaus kaltinimų, kuris prie kiekvienos progos laksto, kaip katinas su pusle, girdamasis savo sedejimu Lukiškio kalejime, tegalima pasakyti vieną: Jeigu p. Mackevičiaus galvoj butų tiek gramų blaivių smagenų, kiek kartų laikrašty „Pirmyn" buvo pavartotas ir ginamas Lietuvos nepriklausomybes išlaikymo žodis — tai jis, bendrai, tur but, nerašytų tokių nesąmonių, kokias jis visuomet rašo. Visi patriotai su Mackevičium priesaky rašo, klykia apie kaž-kokį emigrantų bendradarbavimą su taip vadinamais „kairiasiais" lietuvninkais, o tie „kairieji" kryžiavojasi, mušasi prieš juos į krutines, kaip davatkos prieš kunigelius, kad nieko bendro neturi.

Ponai! Visai bereikalingas sielvartas. Emigrantai nieko bendro neturi ir nenori tureti su valio patriotais. O kas liečia bendradarbavimą, apie kurį kleda valiopatriotai — tai aš nežinau, kaip kiti emigrantai, bet aš asmeniškai skaityčiau didžiausiu savęs pažeminimu sueiti bent kokiu bendradarbiavimėn su tokiais žmonemis, kurie taip sunkioj Lietuvos liaudies gyvenimo valandoj **tyčiojasi iš liaudies pastangų išsivaduoti iš fašistų jungo**.

Nesileizdamas į smulkmenas, prieš užbaigiant norlu dar kartą pabrežti: Nesvarbu mums Vilniaus lietuvninkų dalies fašistiškai-liberališkos opinijos teismas ir metami kaltinimai. Lygiai, kaip nesvarbu ir visos Lietuvos fašistų opinija. But net labai juokinga, jeigu mus girtų ar mums užjaustų tie, kuriems mes skelbiam mirtiną kovą. **Tik tuomet mes žinome, kad einame teisingu kovos keliu, kuomet mus musų ir visos Lietuvos liaudies priešai keikia.** Mums aukščiausią teismą sudaro kovojanti Lietuvos liaudis, su kuria visomis mintimis ir siela esam surišti. Kuomet grįšime į Lietuvą, mes patys atsiduosime liaudies teismui ir, jeigu jis ras, kad mes liaudies kovai kenkem savo propogandos darbu, jeigu jis ras, kad musų darbai ejo prieš kovojančios liaudies norą — lai pasodins mus į kaltininkų suolą ir mes tuomet liaudies opinijos aukščiausiam teismui pasiduosim **be jokių pasiteisinimų.**

O tamstom, ponai, išskiriant gerb. Valaitį, kurio tolerantingos mintys buvo jums slykščios demagogijos akstinų, bet ne rimtos polemikos, man norisi priminti musų amžinos atminties poeto Armino—Trupinelio sakmę: **„Keleiviai ir Šunes". Mes keliausim savo keliais, o jus lokite, kiek tik vieko turite.** *Pr. An.*

Iš Lietuvos politinių emigrantų veikimo.

Kaip mes gyvename.

Žiemos menesiai buvo sunkiausi. Lenkijoje tuomet prisirinkę buvo polit. emigrantų iš Lietuvos virš 100 žmonių. Nedarbas siaučia ir Lenkijoje, taigi surasti darbą tuo labiau emigrantams buvo neįmanoma. Buvo kreiptasi į lenkų visuomenes organizacijas kad pagelbetų. Galima mums prikišt, kodel ejome pas lenkų, o ne pas lietuvių organizacijas. Bet lietuvių organizacijos Vilniuje mus biauriausiai pludo per savo spaudą. Tiesa, jie musų ir gi gailejosi bet gailejosi... kodel fašistų kruvinoji valdžia mus nesuspejo iššaudyti. Lenkų visuomene mums reiške užuojantos ir greitu laiku suteike materiales pagelbos. Lydoje gauta kareivine ir sudarytas dideles bendrabutis. Čion patalpinta apie 70 vyrų Tai ir buvo, kaip mus apkrikštino fašistai, emigrantų „armija". Pamanyk, 70 vyrų! Kitą dalis emigrantų apsigyvano Vilniuje nusamdytam pačio emigr. Komiteto bendrabuty. Lydoje gyvenimas buvo sunkesnis, nes buvo blogesnis butas, ir ypač sudarytoji provokatoriaus Majaus tvarka erzino žmones. Perkenteją „viską" kovo men nuo Raudonojo Kryžiaus gavome geresnį bendrabutį Gardine. Tokį pet bendrabutį R. Kryžius bendrai su miesto savivaldybę ruošia ir Vilniuje. Atejus pavasariui — tikimasi surasti darbų. Jau apie 20 vyrų išvyko į laukų darbus: Vokietijon ir dalis į Latviją. Atsiranda darbų ir Lenkijoj (į kurluos išvyks ir likusieji emigrantai).

Gyvenant bendrabučiuose, stengiamasi laikas praleisti naudingai. Įkurti bendro lavinimosi kursai, kur mokinama rašybos, aritmetikos, geografijos, istorijos. Skaitomos paskaitos iš politines ekonomijos, gvildenama socializmo istorija ir kova del jo. Vilniuje daroma 3 kart į savaitę diskusiniai vakarai įvairiomis temomis. Gardino grupei organizuojami žemes ukio kursai. Naudojome laiką, kad dabar kovojant su fašistais, moketumem tinkamai tą kovą vesti, gi grįžus į Lietuvą, buti naudingais visuomenes nariais. Organizuotieji musų draugai Latvijoje ir Vokietijoje dirba tą patį darbą. Apie tai parašysiu atskirai.

Provokatoriai.

Nuo pat pradžios emigrantų organizavimosi fašistų žvalgyba eme siuntineti savo provokatorius. Atvyksta koks nors tipas ir sakosi kad esas pabegęs iš Lietuvos nuo fašistų, dabar neturįs ką valgyti ir t. t. Apsigyvena emigrantų bendrabuty. Bet žiurek už nekurio laiko tas „draugas" ima rodyti savo nagus.

Pradedu nuo provokatoriaus Majaus. Įejęs į emigrantų tarpą, įvezdinejo savo „tvarką", turedamas tikslo, kaip pats dabar savo išpažinty prisipažįsta, erzinti emigrantus. Kitas gi, taip pat jau paaiškejęs, provokatorius Bortninkas tuo pačiu metu kurste emigrantus nepasiduoti **jokiai** tvarkai jis; **„reikalavo"** gi iš savo organizacijos komiteto visų žinių apie konspiratyvų veikimą. Po šito, visai aišku buvo, kad Bortninkas yra šnipas-provokatorius. Tuo tarpu atvykęs drg. Nadzeiką pažino jį kaipo buvusį jau Lietuvoje žvalgybos agentą. Bortninkas buvo likviduotas,—gi Majus, išsigandęs galimo emigrantų keršto pabego. Bet reik pasakyti, kad šių dviejų provokatorių veikimas—iš vienos puses Majus, kaipo vedejas Lydos grupes—„spaude", gi Bortnikas „reikalavo" visokių patogomų—sudrumste emigrantų gyvenimą. Tuomet tai ir raše, be abejo šių dviejų šnipų painformuota, fašistų spauda apie „sukilimą emigrantų armijoj".

Po šitų dviejų šnipų atsirado dar daugiau. Ištisos gaujas kokių tai tipų slankiojo paskum emigrantus.

Šie „draugai" labai „gailejosi" emigrantų, siulydavo pinigų, stengdavosi vieną kitą nugirdyti. Apie jaunesnius sukosi paneles. Iš visų šitų „geradejų" pasikalbejimų ir pažinčių buvo matyti vienas tikslas: sužinoti apie emigrantų veikimą. Iškelus viešuose susirinkimuose verię šitokių „pažinčių", dalinai buvo nuo šnipų apsisaugota. Dabar paskutinis žvalgybos „triukas". Gal prisimenate, kad Majus savo išpažinty fašistams vienoje vietoje sako, jis, girdi, kreipesi į Tarptautinį Raudonąjį Kryžių prašydamas pagelbos emigrantams. Rodos, jau toji „pagelba" yra. Bet siulai tos „pagelbos" eina ne į Raudonąjį Kryžių, bet į Kauną, Miškų g-vę Nr 13 (žvalgyba). Nepavykus suardyti emigrantų organizacijų iki šiol daromomis provokacijomis, išgalvota nauja priemone — vilioti materiale pagelba. Bet kaip įduosi tą pagelbą? Nuo žvalgybos, kad ir per tokį patriotą-provokatorių Majų, emigrantai neims. Žvalgyba gudri. Išeitis yra—daryti kitų rankom s. Po priedangą priešfašistinių patriotų šnipai aplinkiniais keliais pa velke į grupelę liaudininkų emigrantų Latvijoje. Nupiešiama baisus tevynei pavojus nuo emigrantų gyv. Lenkijoje. Reikia, girdi, ištraukti is prakeiktos Lenkijos tie paklydeliai, nes jie, emigrantai, nesupranta, kad tarnaują lenkų imperalizmui ir žudo musų tevynę. Ta pati agitacija varoma emigrantų tarpe ir Vokietijoje. Bet stebetina, kad čion tą patį darbą dirba komunistai. Na ir bendromis fašistų ir komunistų jegomis norima mus „ratavoti" is lenkų imperializmo nagų. Pasekmes šito veikimo. Pabaigoje balandžio, vienu laiku (21—27 d.) musų draugai gauna nuo savo pažįstamų ilgiausius laiškus. Laiškuose, tie naivus vyrukai, žvalgybos ir komunistų suklaidinti (o gal kai kuris iš jų ir papirktas), kviečia vilniečių grupes emigrantus grįžti į „teisingą kelią". Dar daugiau. Balandžio men. į Lenkiją atvyksta fašistiniai-komunistų agentai ir prikalbineja emigrantus važiuoti į Vokietiją, žadedami visokeriopos pagelbos. Septynis asmenis iš tų, kurie Majaus ir Bortniko provokacijų metu laikydavo pastarojo pusę išvažiavo. Dabar jie nuvykę į Karaliaučių pas komunistus siunčia komitetui „ultimatumą": arba tarkites su mumis (apie ką?) arba jusų veikimą aprasysim laikraščiuos. Apie ką jie rašys, ir ką jie žino, mums iki šiam laikui nesuprantama. Greičiausiai tie nelaimingi apgauti žmoneliai duos savo parašus po kokiu nors sufabrikuotu fašistų ar komunistų šmeižtu.

Dar vienas žvalgybos darbelis. Musų draugai pradeda gauti iš Lietuvos provokacinius laiškus, kuriuose dekavojama už suteiktas neva kokias žinias. Toks laiškas nesenai buvo siųstas ir rašančiam šias eilutes. Nesiųstas paštu, bet perduotas iš Lietuvos lenkų pasienio sargyboms. Laiske dekavojama už suteiktas žinias apie emigrantų veikimą ir lenkų kariuomenę. Suprantama, laiškas perejo per lenkų įstaigas (žvalgyba su tuo išrokavimu ir įdave lenkams). Tikslas aiškus — mesti demę ant J. P., kad jis Lietuvos šnipas ir duoti progos lenkams arestuoti ir tuo pačiu, suprantama, ištraukti iš priešfašistinių organizacijų veikimo. Aišku, kad ir šitoji kvailybe nepasieke tikslo. Daug dar įdomių dalykų galima butų papasakoti iš fašistų niekšingos žvalgybos darbuotes, bet dar nelaikas, nes dabar paskelbti kai kurie žvalgybos darbai sutrukdytų sekimą ir paraližavimą jos biaurių darbų. Bet lai nepamano niekas, kad musų organizaciją ir veikimą žvalgyba įveikė. Nieko panašaus. Jeigu ir pagavo į savo tinklą keletą emigrantų, tai tik iš tarpo nesusipratusių, silpnavalių, kurie revoluciniam judejimui jokios reikšmes neturi. Apsivalius nuo įvairių prisiplakelių ir silpnadušių, musų grupe pasiliko vieninga socialistine organizacija, kuri kovoje su fašizmu padeda ir pades daug, daug Lietuvos liaudžiai.

Musų pergyvenimai.

Tiesa, emigrantų gyvenimas sunkus. Prie ekonominių gyvenimo sunkumų prisideda dar dvasinis slegimas. Beveik kiekvienas iš musų yra palikęs savo šeimynas. Žmonos, valkai badauja, gi padeti niekuo negali. Gi iš namų gaunamos kas kart liudnesnes žinios: tai kratą padare, grąsino, areštavo, turtą ateme ir t. t. Nuolatinis fašistų pludimas, provokacijos. Ir aršiausiu momentu (tas buvo p. gruodžio m. ir š.m. sausio men.), kuomet apsiputuoję fašistai pritariant komunistams kele baisų lermą—dar prisidejo su savo murmejimais ir kai kuri lietuviška opozicine spauda ir patentuoti politikai, tai kartais nevienam emigrantui nenoromis kilo klausimas: už ką gi aš kenčiu? Už ką? kuo prasižengiau? Nejaugi musų ginkluota kova prieš fašistus, prieš tą bandą, kurie apgavystemis ir kulkų pagelba atsisedo ant žmonių sprando, bus nesuprasta? Nejaugi tie, kurie dabar laužo įstatymus, sulauže savo priesaikas, kankina ir šimtais žudo nekaltus Lietuvos žmones, kurie paverte Lietuvą kalejimu, is kur girdisi vaitojimai kankinamos liaudies—nejaugi šitie žmogžudžiai pasiliks teisus? O mes, nesutikę buti fašistų vergais ir pakelę ginklą prieš kruviną valdžią, busime pasmerktais?

Kiekvienas sau ir bendruose viešuose susirinkimuose daug kartų nagrinejome šituos klausimus. Ir atsakymą radome. Atsakymo susilaukeme ir iš pačios Lietuvos liaudies. Nežiurint dideliausių sunkumų, žiaurumų, pradetas revoliucinis darbas, kurį mes dirbome, dirbame ir dirbsime, del kurio garbingai žuvo socialdemokratai: Mikulskis, Mažeika, Nadzeika, Miskinis ir šimtai kitų partinių ir nepartinių draugų,—tas darbas Lietuvos liaudies su visu smarkumu varomas ir toliau. Tukstančiai ekzempliorių revoliucinio laikraščio „Pirmyn", tukstančiai revoliucinio turinio brošiurų ir lapelių, kurie pasieke visus Letuvos kampelius, simtai gaunamų mums užuojautos ir suraminimo laiškų, liudija, kad mes, emigrantai, einame teisingu keliu.

Taip, dabar jau nieks netiki fašistų urzgimui apie musų parsidavimą lenkams, apie kvietimą į Lietuvą lenkų kariuomenes ir t. t. Liaudis mums pritaria ir supranta, kad mes kovojame *ne prieš Lietuvą, kaip tai nori įkalbeti fašistai—bet prieš kruviną Smetonos-Plechavičiaus-Voldemaro valdžią.* Ir kuomet Lietuvos liaudis prasneks į tyronus šautuvų ugnimis—tai pirmose barikaduose busime ir mes, emigrantai.

Juozas Paplauskas.

Vilnius, 4. V.

Liaudies bibliotekos pranešimas.

Palaikymui liaudies revoliucinio upo, paruošimui revoliuciniam veiksmui—reikalinga pirmon eilen laisvo kovos žodžio, reikalinga tinkamos literaturos. Tuo tikslu organizuota ir „Liaudies biblioteka", kuri sumane išleisti visą eilę begamaisiais reikalais brosiurų. Be agitacinio turinio, brošiurų reikalinga ir programinio turinio, kuriuose butų nušviesta kiti aktualus klausimai, su kuriais Lietuvos kovojančiai liaudžiai teks susidurti ant rytojaus po fašistines diktaturos nuvertimo. Nera jokių abejonės, kad nuvertus fašistinę diktaturą,—jeigu tik liaudis parodys pakankamai energijos ir iniciatyvos,—Lietuva tures įgyti *visai kitokią fizionomiją, negu kad ji turėjo iki 1926 m.* gruodžio 17 d. fašistų perversmo. Todel „Liaudies bibliotekos" redakcija, numatydama iš anksto tą dalyką, sumane išleisti ir programinio turinio brosiurų.

Išleistos:

1. *Revoliucines Dainos ir eiles*
2. Krapotkino: *„Žodis Jaunimui"*.

Iki birželio men. 15 d. išeis iš spaudos:

3. *Pažangiosios moksleivijos uždaviniai vasaros atostogų metu.*
4. *Fašistų teroro aukos. (Su fotografijomis).*

Veliau:

5. *Fašistų diktatura ir Lietuvos politines partijos.*
6. Politine ir sociale demokratija.
7. *Austrų social-demokratų Linco programa.*
8. Otto Bauer'o: *Sooial-demokratija, religija ir bažnyčia.*
9. *Social-demokratija ir Žemes klausimas.*

Čia numatomas leidimo planas, zinoma, gales ir pasikeisti. Bet „Liaudies Biblioteka" stengsis tas knygutes artimiausioj ateity išleisti. Kad darbas eitų sekmingai, mes atsikreipiame į visus tuos, kam rupi šviesesne Lietuvos liaudis, o kartu ir visos Lietuvos ateitis, padeti tą sumanymą įvykdyti.

Pirmon eilen atsikreipiam į pažangiuosius brolius amerikiečius ir tikimes, kad kaip jie lig šiol mums padejo moraliai ir materialiai priesfašistines spaudos darbe, taip jie pades ir ateity. Tikimes, kad amerikiečiai lietuviai įsteigs „Liaudies Bibliotekai" remti skyrius ir parinks tam reikalui aukų.

Be to, atsikreipiam ir į pažangiąją Lietuvos visuomenę, kad ji visais galimais budais padetų mums spaudos darbe.

Visais reikalais kreiptis į *„Liaudies Biblioteka"*, prašome sekančiu adrisu:

Polonia, Wilno, Urząd Pocztowy I, Skrzynka 115. „Liaudies Biblioteka".

Redakcijos Atsakymai.

Redakcijon paskutiniu laiku prisiųsta daug laiškų, kuriuose musų bendradarbiai klausia—ar gauname visą siunčiamą medžiagą, ir jeigu gauname, tai kodel ne viską talpiname. Neturedami galimybes atsakyti kiekvienam atskiru laisku, atsakome visiems kartu.

Visų pirma, mes patys nežinome ar gauname visus siunčiamus bendradarbių raštus, nes nežinom, kokius ir kiek kas siunte. Esame tikri, kad daug straipsnių kelyje žuva. Todel nutarem nuo šio numerio duoti visiems bendradarbiams atsakymus ir registruoti visus gautus straipsnius. Tuomet patys draugai, gavę laikraštį, galės spręsti—ar jų straipsniai visi gauti, ar ne. Delto, kas liečia netalpinimą visų straipsniu — tai mes pareiškiame, kad visos mums prisiunčiamos medžiagos negalime sunauduoti. Daugel korespondencijų sunaudojam straipsnių rasymui. Kitą gi medžiagos dalį, kuri netinka—mes sunaikiname. O tą medžiagą, kurią talpiname, visuomet taisoma sulyg savo nuožiura, kad išlakius vienodą laikraščio toną. Todel visiems rašantiems draugams pranešame, kad gautąją medžiagą redakcija ir ateity *taisys sulyg savo nuožiura ir elgsis su ja taip, kaip redakcijai atrodys patogiau ir geriau.*

Be to, prašome visų bendradarbių ir skaitytojų siųsti juo daugiau korespondencijų ir įvairių straipsniu: kaip iš N. Lietuvos, taip lygiai ir iš Vilnius krašto, už ką Redakcija bus dekinga.

Laisves paukščiui. Gavome tris korespondencijas ir visas talpinam. Siųskite daugiau.

Z. Z. Gavome straipsnelį „Žadamoji fašistų amnestija politiniams kaliniams ir emigrantams".

Varpeliui: „Galingas Alachas", gavom ir pataisę spauzdinam Kitų gi draugo straipsnių negavom. Rasykite daugiau.

Deltai: Visus draugo straipsnius, kuriuos gavom, sunaudojame.

Latviui biržiečiui: Korespondencija apie Biržų gimnaziją, tegalejom patalpinti tik į šį numerį.

J. V. Surinktas aukas „Pirmyn" leidimui siųskite per pažįstamus Latvijoj arba Vokietijoj. O jei neturite pažįstamų, tai per tuos asmenis, nuo kurių gaunate „Pirmyn".

P. Z. „Krikščioniškoji traice opozicijoj" patalpinsim į sekantį Nr.

J. Kardui. „Komunistiškai-fašistinio Balso demagogija"—nedesime Mes esam tos nuomones, kad polemizuotis su „Balsu" nera jokios prasmes ir tikslo. Nes „Balso" vedamoji mintis ant tiek yra vaikiška, kad neverta su ja leistis į ginčus.

Tegul sau komunistai bovijas ir tegul varo demagogija. Jiems nera daugiau kas veikti. Nes komunistų „Balsas" be demagogijos, lygiai tas pats, kas ir davatka be pliotkų. O tokių atsitikimų, kai drg. pats gerai žinai, pasauly kol kas nera.

Tauragiečiui. „Kaip maksimalistai apiplešę banką laike sukilimo, pabego iš Taurages" — nedesime. Nors redakcija gavo daug žinių apie tai, bet ant kiek tos žinios atatinka tikrenybei—dabartiniu laiku negali patikrinti. Draugo straipsnį kaipo dokumentą padesime archivan, kurs, pasikeitus politinems sąlygoms Lietuvoj, patarnaus to jų šlykštaus darbo išaiškinimui.

Visiems kitiems draugams redakcija už prisiųstą medžiagą ir korespondencijas taria nuoširdų ačiu. Be to, redakcija prašo iš savo puses, kad visi musų laikraščio skaitytojai ir bendradarbiai siųstų juo daugiau įvairių žinių iš visos Lietuvos kampelių. Keikite aikšten visus fašistų ir klerikalų darbus. Aprašykite visus jų pasielgimus, kas yra ypač įduomu visiems skaitytojams. Tokios žinios padarys musų laikraštį tuo veidrodžiu, kuriame atsispindes visi Lietuvos darbo žmonių vargai ir kentejimai. O kartu tas bus ta visus darbo žmones jungiančia mintimi, kuri bus paraginimu prie griežto revoliucinio veiksmo, kad pašalinus tų visų blogumų priežastį, t. y., fašistinę Voldemaro-Smetonos-Plechavičiaus diktaturą. Todel visi į kovos darbą!

Nuo redakcijos.

Šis Nr., del ne nuo redakcijos priklausómų priežasčių, išėjo ne 15, bet 20 gegužes. Be to jame negalejom sunaudoti visos eiles straipsnių del vietos stokos. Del tos pat priežasties negalejom patalpinti ir „Pirmyn" apyskaitos už pirmąjį pusmetį. Visą tą medžiagą pasistengsim sunaudoti sekančiam Nr., kuris išeis birželio m. 2—6 dieną.

Redakcija.

Ats. Redaktorius ir leidejas: Stasys Dainauskas. „ZORZA" Spaustuve Vilniuje.